

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2012-12-12
meddelad i
Nacka Strand

Mål nr P 3602-12

STOCKHOLMS STAD Kommunstyrelsen Registraturet	
Ink.	2012-12-13
Dnr:	311-1960/2011
Till:	RTM Korp. Jur. avd.

KLAGANDE

1. Kommanditbolaget T-Bodarne, 969646-1392, c/o Atrium Ljungberg AB, Box 4200, 131 04 Nacka
Ombud: Advokat Viveca Dahlin, Landahl Advokatbyrå AB, Box 5209, 102 45 Stockholm
2. Berit Bergqvist, Peter Myndes Backe 22, 6 tr, 118 46 Stockholm
3. Sofie Björck, Rissneleden 29, 174 53 Sundbyberg
4. Göran Sandberg, Sköntorpsvägen 124, 120 53 Årsta
5. Håkan Eriksson, Fatburs Brunnsgränd 33 A, 118 28 Stockholm
6. Magnus Eriksson, Västgötagränd 1 A, 118 28 Stockholm
7. Lars Fryxell, Tjärhovsgatan 16, 116 21 Stockholm
8. Thomas Fång, Högalidsgatan 42 A, 117 30 Stockholm
9. Föreningen Södermalmsparkernas Vänner, c/o Bitte Liberg, Torkel Knutssonsgatan 31, 118 49 Stockholm
10. Gamla Stan Sällskapet, 802011-0121
Ombud: Advokat Per Björkman, Box 2351, 103 18 Stockholm
11. Kjell Mattsson, Sjalagårdsgatan 17, VI, 111 31 Stockholm
12. Jan Ohlin, Understensvägen 87, 121 53 Johanneshov
13. Martin Zetherström, Bastugatan 12 B, 118 20 Stockholm
14. Paul Ridemar, Kommendörsgatan 34, 114 58 Stockholm
15. Franciska Runnestad, Neptunistigen 56, 165 71 Hässelby
16. Hyresgästföreningen Södermalm, c/o Anders Loosme, Älvsborgsgatan 3, 3 tr, 118 58 Stockholm
17. Annika Hökerberg, Eriksbergsgatan 40, 114 30 Stockholm
18. Naturskyddsföreningen i Stockholms län, 802016-3138, Norrbackagatan 80, 113 41 Stockholm
19. Kulturarvet-Ej till salu!, c/o Thomas Fång, Högalidsgatan 42 A, 117 30 Stockholm
20. Lennart Larsson, Hollywoodvägen 47, 192 77 Sollentuna
21. Eva Gernandt, Södermalmstorg 4, 116 45 Stockholm
22. Elisabeth Berggren, Skeppsbron 36, 111 30 Stockholm
23. Jill Goldberg, Klevgränd 1 B, 116 46 Stockholm
24. Pro Scandinavia AB, c/o Kurt Hahmann, Skeppsbron 8, 111 30 Stockholm
25. Suzanne Hedberg, Mosebacke Torg 9, 4 tr, 116 46 Stockholm
26. Christer Hellekant, Södermalmstorg 4, 116 45 Stockholm
27. Kangliang Zheng, c/o Restaurang Strömmen, Södermalmstorg 1, 116 45 Stockholm
28. Caspar Settergren, Mosebacke torg 4, 116 46 Stockholm
29. Ole Settergren, Stigbergsgatan 27, 116 28 Stockholm
30. Susanne Höglund, Södermalmstorg 8, 118 20 Stockholm
31. Stefan Lifvergren, Åsögatan 200 C, 116 32 Stockholm
Ombud för 21 - 31: Lennart Klaesson, Tengdahlsgatan 41, 116 47 Stockholm

Dok.Id 293862

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1104 131 26 Nacka Strand	Augustendalsvägen 20	08-561 656 00 E-post: mmd.nacka@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	08-561 657 99	måndag – fredag 08:30-16:00

32. Stadsgårdens Vänner, 802435-6050, c/o Introcir Arkitekter, Rindögatan 22, 115 36 Stockholm
Ombud: Olle Markstedt, City Vision Miljö KB, Postvägen 1, 139 54 Värmdö
33. Li Södermark, Brännkyrkagatan 41 A, 118 22 Stockholm
34. Claes Trygger, Artillerigatan 78, 115 30 Stockholm
35. Arne Wallrén, Västgötagränd 7, 118 28 Stockholm
36. Björn Wetterling, Södermalmstorg 8, 118 20 Stockholm
37. Greger Widgren, Karlavägen 113, 115 26 Stockholm
38. Siv Englund, Skånegatan 103, 116 35 Stockholm
39. Alja Skirgård, Ulltorps prästgård, 273 94 Tomelilla
40. Carina Ahlburg, Erik Dahlbergsgatan 23, 115 32 Stockholm
41. Erik Ahlsén, Nackanäsvägen 17, 131 33 Nacka
42. Benny Andersson, Lidovägen 14, 115 25 Stockholm
43. Carina Andersson, Stigbergsgatan 32A, 116 28 Stockholm
44. Kerstin Andrée, Ringvägen 158, 116 31 Stockholm
45. Anna Ardélius, Storforsplan 5, 123 47 Farsta
46. Anna Aspenström, Takpannevägen 239, 186 36 Vallentuna
47. Lotta Barlach, Box 3624, 103 59 Stockholm
48. Pauline C Berg, Yttersta Tvärgränd 3A, 118 23 Stockholm
49. Hillevi Berglund, Egilsvägen 3, 168 56 Bromma
50. Margareta Bergström, Brännkyrkagatan 75, 118 23 Stockholm
51. Lars Bildt, Götgatan 29 A, 116 21 Stockholm
52. KG Nilsson, Södermalmstorg 4, 116 45 Stockholm
53. Christina Björk, Högbergsgatan 13, 116 20 Stockholm
54. Anders O Blomberg, Brännkyrkagatan 75, 118 23 Stockholm
55. Anita Blomqvist, Kolbäcksgård 16, 128 46 Bagarmossen
56. Helena Bodh, Rindögatan 5, 7tr, 115 36 Stockholm
57. Jens Busch, Vattängsvägen 5, 181 32 Lidingö
58. Anna-Karin Bylund, Wittstocksgatan 7, 115 24 Stockholm
59. Gertrud Båge, Blekingegatan 63 A, 116 62 Stockholm
60. Jorge Calbucura, Maria Prästgårdsgata 31B, 118 52 Stockholm
61. Anna-Lena Carlberg, S:t Paulsgatan 35 A, 118 48 Stockholm
62. Birgitta Carlberg, Fregattvägen 7, 181 37 Lidingö
63. Erik Casten Carlberg, Ljungbyholmsvägen 11, 269 71 Förslöv
64. Marie Cederlund, Helsingörsgatan 21, 164 44 Stockholm
65. Jacob Cederström, Stora Gungansväg 9, 122 31 Enskede
66. Inger Dahlberg, Bandhagsplan 11, 124 32 Bandhagen
67. Elisabeth Daraman, Sankt Paulsgatan 2, 118 46 Stockholm
68. Carl Johan De Geer, Södermalmstorg 4, 116 45 Stockholm
69. Peter Eller, Skebokvarnsvägen 340, 124 50 Bandhagen
70. Liliane Engholm, Upplandsgatan 50, 113 28 Stockholm
71. Anne-Marie Ericsson, Nytorget 6, 116 40 Stockholm
72. Erling Ericsson, c/o Björk, Fredmansgatan 6 B, 118 47 Stockholm
73. Kerstin Fagerström, Jakobsdalsvägen 29, 131 52 Nacka
74. Stina Falklind-Gross, Norrskensvägen 10, 181 35 Lidingö
75. Anders Forsslund, Observatoriegatan 3, 113 29 Stockholm
76. Birgit Öberg, Tyska brinken 28, 111 27 Stockholm
77. Pia Granö, Bondegatan 28, 116 33 Stockholm

78. Monica Gunne, Högbergsgatan 11, 116 20 Stockholm
79. Astrid Gustafsson, Sjöfartsgatan 3, 120 62 Stockholm
80. Helena Haage, Ljuskärsvägen 49, 133 32 Saltsjöbaden
81. Per Hansson, Köpmantorget 1, 111 31 Stockholm
82. Anne-Charlotte Harvey, 2242 Lawton Drive, Lemon Grove, CA, USA 91945-3321, Usa
83. Göran Öberg, Stenmarksvägen 9C, 903 45 Umeå
84. Sten Johan Hedman, Södermalmstorg 4, 116 45 Stockholm
85. Mats Hegnell, Sikrenovägen 8, 182 77 Stocksund
86. Bo Hellgren, Sandfjärdsgatan 108, 120 56 Stockholm
87. Claes Henning, Rådmansgatan 23, 114 25 Stockholm
88. Kerstin Hermansson, Knopvägen 5, 133 44 Saltsjöbaden
89. Willy Hermansson, Knopvägen 5, 133 44 Saltsjöbaden
90. Hildegard Trinkies, Meitensväg 12, 134 35 Gustavsberg
91. Åsa Hofberg-Pettersson, Klara Norra Kyrkogata 20, 111 22 Stockholm
92. Gudrun Holmgren, Prästgårdsvägen 216, 147 40 Tumba
93. Yvonne Ingridstier, Brännkyrkagatan 92 A, lgh 1105, 117 26 Stockholm
94. Per Isaksson, Landsvägen 9, 192 70 Sollentuna
95. Tommy Jacobsson, Odengatan 47, 113 51 Stockholm
96. Agneta Jarleman Elers, Sibyllegatan 21, 118 23 Stockholm
97. Anna-Lena Jonsberg, Tegelhagsvägen 201, 191 39 Sollentuna
98. Roland Jonsson, Bergsundsgatan 12, ½ tr, 117 37 Stockholm
99. Lisbeth Kallaes, Velamsundsvägen 20, 132 36 Saltsjö-Boo
100. Åke Karlsson, Oslogatan 8, 164 32 Kista
101. Ulla-Stina Karlsson Landberg, Vindragarvägen 9, 117 50 Stockholm
102. Elise Killander, Hammarvägen 32, 647 30 Mariefred
103. Mette Kjörstad, Fatbursgatan 29 A, 118 54 Stockholm
104. Anne-Marie Kruse, Dalagatan 84, 2tr, 113 43 Stockholm
105. Johan Kruse, Dalagatan 84, 2 tr, 113 43 Stockholm
106. Lars Kugelberg, Södermalmstorg 4, 116 45 Stockholm
107. Gunilla Kullberg, Elsa Borgs gata 35, 129 53 Hägersten
108. Lotta Kühllhorn, Götgatan 46, 118 26 Stockholm
109. Kerstin Lager, Brännkyrkagatan 30, 118 22 Stockholm
110. Agneta Lagercrantz, Brålunden 18, 167 74 Bromma
111. Eva Lagerheim, Björns Trädgårdsgränd 3B, 116 21 Stockholm
112. Inger Lagerman, Astrakangatan 61, 165 52 Hässelby
113. Brita Landorff, Folkungagatan 80B, 116 22 Stockholm
114. Mattias Larsson, Rutger Fuchsgatan 8, 116 67 Stockholm
115. Christina Leijonhufvud, Rålambsvägen 201, 191 39 Sollentuna
116. Gertrud Liljedahl, Wismarsvägen 11, 122 37 Ensekde
117. Per Lilliehorn, Sysslomansgatan 14, 112 41 Stockholm
118. Maria Lindberg Howard, Åsögatan 56, 118 29 Stockholm
119. Eva Lindgren, Magnus Ladulåsgatan 9, 118 65 Stockholm
120. Jan Lindh, Tegelviksgatan 71, 116 47 Stockholm
121. Ami Lindkvist, Askrikegatan 5, 115 57 Stockholm
122. Ann Lindén, Katarina Bangata 17, 116 39 Stockholm
123. Therese Ljungqvist, Ekhagsvägen 6, 114 18 Stockholm
124. Eva Lundholm, Frejvägen 15, 184 92 Åkersberga
125. Jim Löfgren, Bastuhagsvägen 34, 116 21 Stockholm

126. Ann Malcander, Södermalmstorg 4, 116 45 Stockholm
 127. Katarina Marklund, Maria Prästgårdsgata 31B, 118 52 Stockholm
 128. Britt Monti, Pokalvägen 5, 117 40 Stockholm
 129. Lena Murray, Peter Myndes Backe 18, 118 46 Stockholm
 130. Märtha Lilja, Tallkrogsvägen 28, 122 63 Enskede
 131. Lars-Åke Näsman, Katarina Västra Kyrkogata 4 C, 116 25 Stockholm
 132. Erik Ohlsson, Bruksgatan 28, 748 50 Tobo
 133. Satu Olsson, Sturehillsvägen 39, 117 56 Stockholm
 134. Birgitta Palmertz, Götgatan 81, 116 62 Stockholm
 135. Olle Pettersson, Tegelviksgatan 79, 116 47 Stockholm
 136. Mona Saarinen, Bagartorpsringen 78, 170 65 Solna
 137. Raimo Saarinen, Bagartorpsringen 78, 170 65 Solna
 138. Gunilla Sandegård, Stureplatån 9, 181 32 Lidingö
 139. Håkan Sandh, Åsögatan 175, 116 32 Stockholm
 140. Lennart Sandström, Sturehillsvägen 39, 117 56 Stockholm
 141. Karin Schmidt, Nytorpgatan 36, 116 40 Stockholm
 142. Assad Shah, Mellanbyplan 7, 163 71 Spånga
 143. Gunhild Shah, Mellanbyplan 7, 163 71 Spånga
 144. Maggie Svendsen, Flintbacken 26, 118 42 Stockholm
 145. Maria Tellander, Spikgården, 680 60 Sysseleback
 146. Christina Thomas Dahlberg, Brännkyrkagatan 48, 118 22 Stockholm
 147. Anna-Kristina Thulin, Alstersvägen 3, 168 39 Bromma
 148. Håkan Thulin, Alstersvägen 3, 168 39 Bromma
 149. Lena Tranberg, Oppundavägen 12, 122 48 Enskede
 150. Teresa Wachtmeister, Kapellgränd 17 A, 116 25 Stockholm
 151. Jurgen Wahlberg, Regeringsgatan 85, 111 39 Stockholm
 152. Ingrid Wermelin de Lange, Heliosgatan 23, 120 61 Stockholm
 153. Göran Wetterberg, Renstiernas gata 30, 116 31 Stockholm
 154. Sten Winblad, Grev Magnigatan 14, 114 55 Stockholm
 155. Richard Åhlin, Bondegatan 28, 116 33 Stockholm
 156. Carina A Broberg, Kungsholms strand 157, 112 48 Stockholm
 157. Barbro Rahm, Stigbergsgatan 32 B, 116 28 Stockholm
- Ombud för 21 - 22 och 38 - 157: Sofie Björck, Rissneleden 29, 174 53 Sundbyberg*

MOTPART

Stockholms kommun
105 35 Stockholm

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsens i Stockholms län beslut den 3 maj 2012 i ärende nr 4031-38307-11,
se [bilaga 1](#)

SAKEN

Detaljplan för Slussen del av Södermalm 7:85 m.fl. i stadsdelen Södermalm och
Gamla stan i Stockholm

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen avvisar Gamla Stan Sällskapets, Stadsgårdens vänners, Susanne Höglunds, Li Södermarks och Paul Ridemars överklaganden.
2. Mark- och miljödomstolen avslår Kulturarvet-Ej till salu!s, Sofie Björcks, Carina A Brobergs, Alja Skirgårds, Carina Ahlburgs, Erik Ahlséns, Benny Anderssons, Carina Anderssons, Kerstin Andrées, Anna Ardelius, Anna Aspenströms, Lotta Barlachs, Pauline C Bergs, Hillevi Berglunds, Margareta Bergströms, Anders O Blombergs, Anita Blomqvists, Helena Bodhs, Jens Buschs, Anna-Karin Bylunds, Gertrud Båges, Jorge Calbucuras, Anna-Lena Carlbergs, Birgitta Carlbergs, Erik Casten Carlbergs, Marie Cederlunds, Jacob Cederströms, Inger Dahlbergs, Peter Ellers, Liliane Engholms, Anne-Marie Ericssons, Erling Ericssons, Kerstin Fagerströms, Stina Falklind-Gross, Anders Forsslunds, Pia Granös, Astrid Gustafssons, Helena Haages, Per Hanssons, Anne-Charlotte Harveys, Göran Öbergs, Mats Hegnells, Bo Hellgrens, Claes Hennings, Kerstin Hermanssons, Willy Hermanssons, Hildegard Trinkies, Åsa Hofberg-Petterssons, Gudrun Holmgrens, Yvonne Ingriddotiers, Per Isakssons, Tommy Jacobssons, Agneta Jarleman Elers, Anna-Lena Jonsbergs, Roland Jonssons, Lisbeth Kallaes, Åke Karlssons, Ulla-Stina Karlsson Landbergs, Elise Killanders, Mette Kjörstads, Anne-Marie Kruses, Johan Kruses, Gunilla Kullbergs, Lotta Kühlhorns, Kerstin Lagers, Agneta Lagercrantz, Eva Lagerheims, Inger Lagermans, Brita Landorffs, Mattias Larssons, Christina Leijonhufvuds, Gertrud Liljedahls, Per Lilliehorns, Maria Lindberg Howards, Eva Lindgrens, Jan Lindhs, Ami Lindkvists, Ann Lindéns, Therese Ljungqvists, Eva Lundholms, Jim Löfgrens, Katarina Marklunds, Britt Montis, Märtha Liljas, Lars-Åke Näsmans, Erik Ohlssons, Satu Olssons, Birgitta Palmertz, Olle Petterssons, Mona Saarinens, Raimo Saarinens, Gunilla Sandegårds, Håkan Sandhs, Lennart Sandströms, Karin Schmidts, Assad Shahs, Gunhild Shahs, Maggie Svendsens, Maria Tellanders, Christina Thomas Dahlbergs, Anna-Kristina Thulins, Håkan Thulins, Lena Tranbergs, Teresa Wachtmeisters, Jurgen Wahlbergs, Ingrid Wermelin de Langes, Göran Wetterbergs, Sten Winblads, Richard Åhlins, Håkan Erikssons, Magnus Erikssons, Lars Fryxells, Thomas Fångs, Annika Hökerbergs, Barbro Rahms, Franciska Runnestads, Göran Sandbergs,

Stefan Lifvergrens, Claes Tryggers, Ole Settergrens, Arne Wallréns, Greger Widgren, Eva Gernandts, Lennart Larssons och Siv Englunds överklaganden.

3. Mark- och miljödomstolen upphäver Kommunfullmäktiges i Stockholms kommun beslut den 12 december 2011, § 23, att anta detaljplan för Slussen del av Södermalm 7:85 m.fl. i stadsdelarna Södermalm och Gamla stan i Stockholm.

YRKANDEN M.M.

Kommanditbolaget T-Bodarne har yrkat att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har bolaget hänvisat till det de tidigare har anfört och ingivit i ärendet samt tillagt bl.a. följande. Glashuset har stora kulturhistoriska värden och utgör ett riktmärke med sin belägenhet vid Slussen och dess vattenlinje. Länsstyrelsen har överhuvudtaget inte gjort en bedömning av de värden som ska bevaras när en byggnad har givits skyddsbestämmelser, utan har snarare gjort en bedömning utifrån allmänt generella bebyggelsekrav vid förtätningar i en storstad. Glashuset hamnar i bakgrunden och förkastningsbranten, dvs. Slussens historiska ursprung, skymms. Vid planläggning ska särskild hänsyn tas till kulturvärden och likaså finns det ett särskilt förbud mot förvanskning av kulturhistoriskt intressanta byggnader. För bedömning av förvanskning ska hänsyn tas till bl.a. byggnader som värderas högt av en lokal opinion och viktiga kulturhistoriska bebyggelseområden, vilket länsstyrelsen inte har gjort. Många förhållanden som är direkt fastighetspåverkande har inte bedömts i detaljplanen. Det läge som nu råder var avgörande för de investeringsbeslut som togs vid genomförande av den senaste omdaning av fastigheten. Påverkan på fastigheten är alltför stor för att det enskilda intresset ska stå åt sidan. Det måste ske en samordning vad gäller denna detaljplan med förslaget som rör förändringar av Katarinagaraget. Det är en allvarlig brist att två så viktiga frågor bedömts separat från varandra trots att påverkan vad gäller ändringar av Katarinagaraget ger stor påverkan för Glashuset och dess förvaltning. Detaljplanen kan inte antas med den byggrätt som helt och hållet kommer att distansera Glashuset från Stockholms vy och likaså påverkar Glashusets uthyrningspotential. I övrigt har bolaget ingen invändning mot föreslagen detaljplan. Konstateras kan att motivet för att lägga en byggrätt framför Glashuset inte är att tillgodose angelägna allmänna intressen. Det är staden såsom fastighetsägare som har önskemålet om en förändring av exploateringsmöjligheten av den egna marken. Det markintrång som detaljplanen innebär för bolagets tomträtt är dessutom en följd av den föreslagna byggrätten. Intrånget påverkar såväl tomträttens ekonomiska värde som de kulturhistoriska värdena. Behovet av byggrätten är enbart en finansieringsfråga varvid staden uppenbarligen inte insett att detaljplanen innebär en omallokering av förmögenhet. Hyresförlusterna innebär ekonomisk skada. Dessutom kommer stora ytor överhuvudtaget inte kunna användas för kontor. Värdeminskningen har av en

värderingssakkunnig bedömts motsvara över 450 miljoner kronor. Därtill kommer även andra skador. Det förslag till detaljplan som framtagits innebär med andra ord en ren förmögenhetsöverföring från Kommanditbolaget T-Bodarne till staden innebärande att uthyrbar area i Glashuset motsvarande 22 000 kvm LOA minskar i värde på bekostnad av att staden tillför den mark man äger en byggrätt på motsvarande ca 20 000 kvm byggnadsarea, BTA. Förslaget strider även mot Regeringsformens egendomsskydd. – Kommanditbolaget T-Bodarne har åberopat och ingivit bl.a. en promemoria författad av Torbjörn Johansson, Stockholmsbryggan Fastighetsekonomi AB, rörande värdeminskning pga. ny detaljplan för Slussen berörande tomträten Tranbodarne 12.

Berit Bergqvist har yrkat att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har hon, utöver det hon har anfört hos länsstyrelsen, framhållit bl.a. följande. Länsstyrelsen har inte tagit ställning till om statistiken har redovisats felaktigt eller om ansvariga politiker uttryckte en korrekt bild av Nya Slussen. Hon kan inte acceptera att länsstyrelsen anser att platsens topografi tillåter denna olagliga försämring när det är förhöjningen av ”marknivån”, främst för den nya planerade handelsplatsen, som styr lutningarna i detaljplanen för Nya Slussen. Den långa byggtiden, de ekonomiska oredovisade åtagandena samt förstörelsen av naturtillgångar kommer att väsentligt och negativt påverka återstoden av hennes liv. År 2010 fanns i detaljplanen för Nya Slussen en tunnel mellan Stadsgården och Söder Mälarstrand som var längre än 500 m. I det läget skulle tunneln ha krävt dispens. Tunneln är nu kortare än 500 m. I tunneln finns en ljusreglerad T-korsning på ett backkrön i möte med en uppförsbacke mot Gamla stan. De tre mötande vägarna har alla lutningar på 5 % in mot korsningen. Av alla de nödlösningar som förekommer och krävs i denna detaljplan för att göra om en trafikplats till en kommersiell mötesplats är denna kanske den farligaste och mest förödande. Hon vill att domstolen ska skärskåda tunneln extra då den efter uppdelningen i olika detaljplaner inte längre kräver extra tillstånd och granskning innan byggstart. När husen framför Hilton byggs kommer tunneln att vara mer än 500 m och då kommer korsningen redan att finnas där. – Berit Bergqvist har till sitt överklagande bifogat diverse handlingar.

Föreningen Södermalmsparkernas Vänner har yrkat att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har föreningen hänvisat till det de har anfört hos länsstyrelsen och tillagt bl.a. följande. I kungörelsen om utställning av planförslaget skulle det ha framgått att detaljplanen avviker från översiktsplan 1999 för Stockholm (ÖP99). Glashusen döljer kulturmiljön och raderar ut planstrukturen. Utsikten både från och mot Södermalm försämras kraftigt jämfört med idag. Länsstyrelsen har inte bemött deras kritik av försämringen för alla trafikanter. Länsstyrelsen anger att topografin hindrar en lägre bro, vilket inte stämmer då nuvarande broar har mindre lutning. De böjda broarna löser elegant höjdskillnaderna mellan Gamla stan och Södermalm utan hissar och trappor. Även rörelsehindrade och synskadade måste kunna ta sig fram när hissar och trappor är ur funktion. Konsekvenserna och åtgärderna för att inte befintlig miljö ska skadas är inte tillräckligt utredda. Ingen har talat om de samhällsekonomiska kostnaderna för ombyggnaden som ska pågå i 8-10 år. Det kommer att innebära stora påfrestningar för trafikanterna med förlängda resvägar. I kommunfullmäktiges beslutsunderlag finns inga uppgifter om kostnader eller hur genomförandet av detaljplanerna för Slussen och bussterminalen ska finansieras.

– Föreningen Södermalmsparkernas Vänner har åberopat och ingivit diverse bilder och handlingar.

Gamla Stan Sällskapet har yrkat att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har de hänvisat till sina tidigare skrivelser till länsstyrelsen och sitt yttrande under framställningen samt tillagt bl.a. följande. Det ska av kungörelsen till utställningen framgå om förslaget strider mot översiktsplanen. Detta är ett formellt fel i handläggningen som har haft stor betydelse. Då länsstyrelsen inte har prövat frågan rörande kostnader och ekonomiska fördelar som eventuellt kan finnas med i projektet har någon prövning överhuvudtaget inte ägt rum för att se om projektet uppfyller kraven i 2 kap. 1 § plan- och bygglagen (1987:10) (ÄPBL) och 3 kap. 1 § miljöbalken. Det finns därmed en akut risk för att Stockholms stad drabbas av samma skenande kostnader som vid projektet för Norra länken. Vad gäller den branta breda bron har länsstyrelsen inte beaktat att det helt saknas vilplan på ramperna. Ursprungsterrängen medger en betydligt flackare förläggning av gator, broar och gångstråk så att dessa kan uppfylla Boverkets råd. Ett lägre nytt köpcentrum under nya Södermalmstorg skulle också innebära flackare förläggning.

I Boverkets råd anges att om man inte kan uppfylla råden ska en motivering om varför lämnas, vilket saknas i detta fall. Samordningskravet i 6 kap. 22 § miljöbalken har åsidosatts. Miljökonsekvensbeskrivningen borde underkännas då rimliga alternativ inte har redovisats, granskats och jämförts. – Gamla Stan Sällskapet har åberopat och ingivit diverse handlingar.

Christer Hellekant, Kangliang Zheng, Jill Goldberg, Caspar Settergren, Ole Settergren, Elisabeth Berggren, Björn Wetterling, Pro Scandinavia AB och Suzanne Hedberg har yrkat att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har de i huvudsak anfört det de har anfört hos länsstyrelsen och tillagt bl.a. att det i stadens kungörelse om utställning av planförslaget inte framgick att förslaget avviker från ÖP99.

Hyresgästföreningen Södermalm har yrkat att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har förningen i huvudsak framhållit det de har anfört hos länsstyrelsen.

Kjell Mattsson har yrkat att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har han, utöver det han har anfört hos länsstyrelsen, framhållit bl.a. följande. Länsstyrelsen har inte bemött alla olägenheter som han och andra i egenskap av kommunmedlemmar drabbas av pga. detaljplanens utformning, utan har avslagit alla besvär i ett massutskick och undvikit att bemöta vad var och en har anfört i sak. Han ifrågasätter om detta är förenligt med svensk lagstiftning. Det finns ingen detaljerad miljökonsekvensplan utarbetad avseende påverkan på miljön av den föreslagna åttafiliga vägen. Planen tar inte tillräcklig hänsyn till rörelsehindrade.

Naturskyddsföreningen i Stockholms län har yrkat att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har förningen i huvudsak framhållit det de har anfört hos länsstyrelsen.

Jan Ohlin har yrkat att detaljplanen ska upphävas samt att domstolen ska förordna om att beslutet inte kan vinna laga kraft innan detaljplanen för bussterminalen är färdigbehandlad. Till stöd för sin talan har han hänvisat till det han har anfört hos länsstyrelsens samt tillagt bl.a. följande. Länsstyrelsen har avfärdat Boverkets

normer som inte bindande, vilket han ifrågasätter. Det ena detaljplanebeslutet kan inte få vinna laga kraft innan detaljplanen för bussterminalen är färdigbehandlad då irreversibla åtgärder kan vidtas av staden. Det förefaller inte rimligt att, såsom anges i länsstyrelsens beslut, myndigheten inte måste välja det miljömässigt bästa alternativet, utan endast ska beakta miljöaspekterna. – Jan Ohlin har åberopat och ingivit diverse skrifter till stöd för att bl.a. länsstyrelsen tidigare har bedömt Slussen som ett riksintresse.

Stadsgårdens Vänner har yrkat att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har de i huvudsak framhållit det de har anfört hos länsstyrelsen. – Stadsgårdens vänner har åberopat och ingivit bilder samt diverse handlingar.

Martin Zetherström har yrkat att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har han i huvudsak framhållit det han har anfört hos länsstyrelsen.

Lars Bildt, KG Nilsson, Christina Björk, Elisabeth Daraman, Carl Johan De Geer, Birgit Öberg, Monica Gunne, Sten Johan Hedman, Lars Kugelberg, Ann Malcander och Lena Murray har yrkat att detaljplanen ska upphävas samt att arbetsgruppen för plan B ska få lägga fram sina synpunkter och bevis på att Slussen med fördel kan förnyas enligt den historiska planen från 1932. Till stöd för sin talan har de, utöver det de har anfört hos länsstyrelsen, framhållit bl.a. följande. I ÖP99, som var gällande när utställningen kungjordes, var Slussen fortfarande utmärkt som ett område av riksintresse som inte fick förvanskas eller förstöras. En förnyelse enligt 1932 års plan kommer inte kräva en ny planprocess.

Sofie Björck, Alja Skirgård, Carina A Broberg, Carina Ahlburg, Erik Ahlsén, Benny Andersson, Carina Andersson, Kerstin Andréé, Anna Ardelius, Anna Aspenström, Lotta Barlach, Pauline C Berg, Hillevi Berglund, Margareta Bergström, Anders O Blomberg, Anita Blomqvist, Helena Bodh, Jens Busch, Anna-Karin Bylund, Gertrud Båge, Jorge Calbucura, Anna-Lena Carlberg, Birgitta Carlberg, Erik Casten Carlberg, Marie Cederlund, Jacob Cederström, Inger Dahlberg, Peter Eller, Liliane Engholm, Anne-Marie Ericsson, Erling Ericsson, Kerstin Fagerström, Stina Falklind-Gross, Anders Forsslund, Pia Granö, Astrid

Gustafsson, Helena Haage, Per Hansson, Anne-Charlotte Harvey, Göran Öberg, Mats Hegnell, Bo Hellgren, Claes Henning, Kerstin Hermansson, Willy Hermansson, Hildegard Trinkies, Åsa Hofberg-Pettersson, Gudrun Holmgren, Yvonne Ingriddotier, Per Isaksson, Tommy Jacobsson, Agneta Jarleman Elers, Anna-Lena Jonsberg, Roland Jonsson, Lisbeth Kallaes, Åke Karlsson, Ulla-Stina Karlsson Landberg, Elise Killander, Mette Kjörstad, Anne-Marie Kruse, Johan Kruse, Gunilla Kullberg, Lotta Kühlhorn, Kerstin Lager, Agneta Lagercrantz, Eva Lagerheim, Inger Lagerman, Brita Landorff, Mattias Larsson, Christina Leijonhufvud, Gertrud Liljedahl, Per Lilliehorn, Maria Lindberg Howard, Eva Lindgren, Jan Lindh, Ami Lindkvist, Ann Lindén, Therese Ljungqvist, Eva Lundholm, Jim Löfgren, Katarina Marklund, Britt Monti, Märtha Lilja, Lars-Åke Näsman, Erik Ohlsson, Satu Olsson, Birgitta Palmertz, Olle Pettersson, Mona Saarinen, Raimo Saarinen, Gunilla Sandegård, Håkan Sandh, Lennart Sandtröm, Karin Schmidt, Assad Shah, Gunhild Shah, Maggie Svendsen, Maria Tellander, Christina Thomas Dahlberg, Anna-Kristina Thulin, Håkan Thulin, Lena Tranberg, Teresa Wachtmeister, Jurgen Wahlberg, Ingrid Wermelin de Lange, Göran Wetterberg, Sten Winblad och Richard Åhlin har yrkat, som det får förstås, att länsstyrelsens beslut att avvisa deras överklaganden ska undanröjas och att deras överklaganden ska prövas i sak samt att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har de anfört bl.a. följande. Vem som ska anses vara sakägare är inte exakt definierat utan talerätten definieras från fall till fall. En viktig definition av en sakägare är att man lider skada. I de allra flesta fall gäller detaljplaner platser av en oerhört mindre allmän dignitet och den rättspraxis de hittills har sett, där sakägarna oftast varit boende i planområdet, är ett resultat av de förhållandena. Att Slussen är ett särfall bevisas av det ovanligt stora intresset runt planarbetet. Även utlandssvenskar har hört av sig med synpunkter. Det har märkts att riksintresset faktiskt är ett verkligt allmänt intresse. Slussen är en allmän plats i Sveriges huvudstad och har populärt kallats "stockholmarnas vardagsrum". Eftersom platsen är så viktig för många och en knutpunkt som många nyttjar, är det förenligt med den allmänna rättskänslan att anta att alla dessa människor som berörs starkt av Slussens framtid också är sakägare.

Håkan Eriksson och Magnus Eriksson har yrkat att länsstyrelsens beslut att avvisa deras överklaganden ska undanröjas och att deras överklaganden ska prövas i sak samt att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har de anfört bl.a. följande. Med tanke på projektets omfattning i både storlek, tid och kostnad kommer de som boende i Slussens närområde påverkas oerhört mycket, både under byggtiden, med alla störningar, och när bygget är klart. Slussen har klassats som ett riksintresse och då är det högst rimligt att också personer som är bosatta utanför planområdet har möjlighet att överklaga detaljplanen.

Lars Fryxell har yrkat, som det får förstås, att länsstyrelsens beslut att avvisa hans överklagande ska undanröjas och att hans överklagande ska prövas i sak samt att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har han anfört bl.a. följande. Det måste vara möjligt för en kommunmedlem att genom att visa att det finns ett bättre alternativ få det fattade beslutet upphävt. Ett detaljplanebeslut kan gälla en avsides belägen plats. Där bor kanske inga och markägaren har inte säkert intresse av att överklaga. Sålunda skulle, enligt den praxis länsstyrelsen åberopar, inte finnas någon med besvär rätt. Det skulle då vara möjligt att få ett icke överklagbart beslut som saknar beredning, skett på ett icke utlyst sammanträde, fattats av ett icke beslutsfört organ eller av ett beslutsorgan med jäviga ledamöter. Detta visar att den av länsstyrelsen använda praxisen inte är möjlig att använda i detta fall.

Thomas Fång och Kulturarvet-Ej till salu! har yrkat att länsstyrelsens beslut att avvisa deras överklaganden ska undanröjas och att deras överklaganden ska prövas i sak samt att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har de anfört bl.a. följande. För att styrka sin klagorätt har de tidigare inkommit med stadgar och matrikel som visar att föreningen har till huvudsakligt ändamål att tillvarata kulturmiljö- och naturmiljöintressen, inte är vinstdrivande, har bedrivit verksamhet i Sverige i minst tre år samt har minst 200 medlemmar. Att skydda kultur- och naturmiljöer är f.ö. föreningens allt överskuggande mission och arbete samt finns verifierat, förutom i stadgan, i hundratals överklaganden och i deras facebookgrupp. Då detaljplanen innebär ett omfattande ingrepp i en kulturmiljö, av Stadsmuseum bedömts motsvara fordringarna hos kulturminnen, har de följaktligen självklar talerätt. Varför föreningar som t.ex. Södermalmsparkernas vänner, Gamla Stan

Sällskapet och Stadsgårdens vänner har erkänts som sakägare framgår inte av beslutet. – Thomas Fång och Kulturarvet-Ej till salu! har till överklagandet bilagt Kulturarvet-Ej till salu!s stadgar.

Annika Hökerberg har yrkat att länsstyrelsens beslut att avvisa hennes överklagande ska undanröjas och att hennes överklagande ska prövas i sak samt att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har hon anfört bl.a. följande. Få kommunala beslut i Stockholm kan ha större vikt och påverkan än detta. Ett riksintresse bör inte begränsa kretsen av saklegitimerade på det sätt som nu sker.

Barbro Rahm har yrkat, som det får förstås, att länsstyrelsens beslut att avvisa hennes överklagande ska undanröjas och att hennes överklagande ska prövas i sak samt att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har hon anfört bl.a. att staden genom att sälja byggrätten för ett köpcentrum i ett tidigt skede har låst upp bl.a. en stor byggnadsvolym vilket har satt den normala program- och samrådsprocessen ur spel.

Franciska Runnestad har yrkat, som det får förstås, att länsstyrelsens beslut att avvisa hennes överklagande ska undanröjas och att hennes överklagande ska prövas i sak samt att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har hon anfört bl.a. att Slussen inte bara är en angelägenhet för dem som bor i området utan ett allmän- och riksintresse.

Göran Sandberg har yrkat, som det får förstås, att länsstyrelsens beslut att avvisa hans överklagande ska undanröjas och att hans överklagande ska prövas i sak samt att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har han anfört bl.a. att alla stockholmare måste få säga vad de tycker om Slussens framtida användning eftersom det är de som ska använda den.

Stefan Lifvergren har yrkat, som det får förstås, att länsstyrelsens beslut att avvisa hans överklagande ska undanröjas och att hans överklagande ska prövas i sak samt att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har han anfört bl.a. att förslaget innehåller allvarliga fel och brister.

Claes Trygger har yrkat, som det får förstås, att länsstyrelsens beslut att avvisa hans överklagande ska undanröjas och att hans överklagande ska prövas i sak samt att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har han anfört bl.a. följande. Slussen är en angelägenhet för alla stockholmare. Detta framgår av att ca 4 600 meningsyttringar inkommit till stadsbyggnadskontoret. Slussen är en trafikpunkt och samtliga trafikanter som passerar är därmed berörda av frågan. Samtliga boende vid Mälarens stränder som riskerar att få sina fastigheter översvämmade vid otjänlig utformning av Slussen samt de för vilka Mälaren utgör en drickvattentäkt är berörda. Det blir även en kostnadsfråga för samtliga stockholmare. Ingenstans i Stockholm finns någon motsvarighet till det panorama som utbreder sig framför en betraktare som från Hornsgatan eller Götgatan kommer ut på torget vid Stadsmuséet. – Claes Trygger har åberopat och ingivit diverse handlingar.

Arne Wallrén har yrkat, som det får förstås, att länsstyrelsens beslut att avvisa hans överklagande ska undanröjas och att hans överklagande ska prövas i sak samt att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har han anfört bl.a. att Slussen har kulturhistoriska kvalitéer som ska bevaras.

Greger Widgren har yrkat att länsstyrelsens beslut att avvisa hans överklagande ska undanröjas och att hans överklagande ska prövas i sak samt att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har han anfört bl.a. följande. Han är i allra högsta grad berörd. Han är kommunmedlem, född och uppvuxen i Stockholm samt har bott och arbetat i staden hela sitt liv. Han är medlem i ett antal föreningar som arbetar med och driver frågor som bl.a. rör stadens utveckling, miljö, arkitektur och historia. Slussenfrågan är av sådan magnitud att den berör alla stockholmare, vilket rättspraxis ger stöd för.

Eva Gernandt har yrkat att länsstyrelsens beslut att avvisa hennes överklagande ska undanröjas och att hennes överklagande ska prövas i sak samt att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har hon anfört bl.a. att flera klagande i hennes hus har blivit godkända som sakägare, i egenskap av boende i direkt avgränsning till planområdet, och att även hennes överklagande därmed borde tas upp.

Siv Englund har yrkat att länsstyrelsens beslut att avvisa hennes överklagande ska undanröjas och att hennes överklagande ska prövas i sak samt att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har hon anfört bl.a. att hon inkom med synpunkter under planförfarandet.

Lennart Larsson har yrkat att länsstyrelsens beslut att avvisa hans överklagande ska undanröjas och att hans överklagande ska prövas i sak samt att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har han anfört bl.a. följande. Vid kommunens utställning protesterade han och avvisade i detalj det utsälda förslaget till såväl stadens betalda utställningspersonal samt muntligt till såväl ansvarige planarkitekten som andra ansvariga för detaljplanen, dock utan reaktion. Som byggnadsingenjör är han dessutom engagerad inom organisationen "Bevara Slussen" och har genom denna, likväl innan stadens detaljplanebeslut togs, protesterat före fullmäktigebeslut samt personligt inställt ansvariga politiker mailinformation om varför detaljplanen inte bör antas och vad det leder till byggnadstekniskt, trafikmässigt, samhällsmässigt samt ekonomiskt.

Susanne Höglund har yrkat att detaljplanen ska upphävas.

Li Södermark har yrkat, som det får förstås, att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har hon anfört bl.a. att hon bor nära Slussen och att hon kommer drabbas negativt av den nya detaljplanen.

Paul Ridemar har yrkat, som det får förstås, att detaljplanen ska upphävas. Till stöd för sin talan har han anfört bl.a. att han skickade sitt första överklagande till stadsbyggnadsborgarrådet.

Stockholms kommun har bestridit samtliga yrkanden och anfört bl.a. följande. Detaljplanen har tagits fram enligt översiktsplanen från 1999 (ÖP99). Den har även anpassats till den nya översiktsplanen. Det framgår ingenstans i ÖP99 att Slussen inte får förändras. Det finns bara en kort beskrivning som gör gällande att Slussen är en av värdekärnorna i riksintresset Stockholms innerstad och Djurgården. Staden

har under processen gjort analyser av konsekvenserna för kulturmiljön och bearbetat dem för att tillgodose riksintresset. Påverkan på Glashuset är inte större än vad som kan anses acceptabelt i en stad som står inför en kraftig expansion med behov av plats för bl.a. nya bostäder. Glasfasaden som skyddas i tilläggsplanen kommer inte att påverkas. Om den skymda utsikten i Glashuset innebär att tomträttshavaren får mindre hyresintäkter kan det komma att påverka markens värde. Det i sin tur kan komma att påverka avgäldernas storlek, vilket innebär att tomträttshavaren kan få en lägre avgäld. Det av Kommanditbolaget T-Bodarne åberopade remissvaret från Stadsmuseinämnden lämnades under samrådsförfarandet vid framtagande av planen från 2003 och var en del av planprocessen. Samtliga under samrådet inkomna yttranden och olika intressen beaktades samt vägdes samman. Alla parter fick inte sina intressen tillgodosedda fullt ut. Det är därför inte riktigt att lyfta ett yttrande av ett av dessa sakintressen ur sitt sammanhang och ta yttrandet till intäkt för att det skulle vara den rådande uppfattningen. Den nu överklagade detaljplanen strider inte mot bestämmelsen i planen från 2003 som anger att fasaden mot norr inte får förvanskas. De nya byggrätterna är en del av den totala gestaltningen av Slussenområdet i den nya detaljplanen och är således en del av helheten. I förslaget ska den del av Stadsgårdsleden som är belägen närmast Slussen överdäckas i syfte att dölja trafiken och den övriga infrastrukturen samt därigenom skapa en bättre miljö. Att tillskapa nya attraktiva publika rum inom Slussen är ett viktigt mål för omdaning av området på så vis att Slussen i framtiden kommer att ha stora möjligheter att ges en funktion som mötesplats i Stockholm. Om dessa publika rum inte kantas av publika funktioner som detaljplanen anger genom bottenvåningarnas kaféer och restauranger finns en stor risk att parken och kajen kan komma att upplevas som otrygga och mindre attraktiva att vistas i. Inom staden finns, som kärna i en kraftigt växande region, ett behov av förtätning av befintlig stadsmiljö för att på så sätt utnyttja befintlig infrastruktur. Detta innebär bl.a. att centralt belägna kontor och centrumbebyggelse med nya arbetsplatser för den växande befolkningen behöver byggas. Staden har, med sitt ansvar för stadsplaneringen, ett ansvar för detta och ett ansvar för att möjliggöra arbetsplatser och allmänna platser för stadens invånare. Det bestrids att tillskapandet av byggrätterna skulle vara en finansieringsfråga för staden. Slussen är ett av Stockholms kommuns största projekt och beräknas kosta

åtta miljarder kronor. Genomförandet av planen hänger inte på de intäkter staden kan få pga. dessa byggrätter. Staden kan inte vitsorda den uppskattning av Kommanditbolaget T-Bodarnes förluster som görs i den ingivna värderingen. Det kan dock noteras att vid värderingen har enbart de negativa konsekvenser som detaljplanen kommer att medföra för bolaget tagits upp. Det finns också betydande positiva konsekvenser både med detaljplanen i stort och med gestaltningen framför Tranbodarne 12. Parken och byggrätterna är en del av den totala gestaltningen av Slussen och kan inte ses som en lösryckt del och bedömas utan att sättas i sitt sammanhang. Kommanditbolaget T-Bodarnes enskilda intresse ska därför ställas mot hela planens syfte.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen har den 10 oktober 2012 hållit sammanträde och den 12 oktober 2012 företagit syn i målet.

Tillämpliga bestämmelser, utöver dem som redovisas nedan, framgår av länsstyrelsens beslut.

Klagorätten

Susanne Höglund, Li Södermark och Paul Ridemar har inte, såvitt framgår av handlingarna i målet, fört talan hos länsstyrelsen och kan därmed inte anses vara berörda av länsstyrelsens beslut på det sätt som krävs för att talerätt ska föreligga (jfr RÅ 2002 ref. 58). Vad de har anfört i målet föranleder ingen annan bedömning. Deras överklaganden ska därmed avvisas.

Vad gäller Gamla Stan Sällskapets och Stadsgårdens Vänners klagorätt gör domstolen följande bedömning.

Av 13 kap. 6 § plan- och bygglagen (1987:10) (ÄPBL) framgår bl.a. att en sådan ideell förening som avses i 16 kap. 13 § miljöbalken får överklaga ett beslut att anta en detaljplan som kan antas medföra en betydande miljöpåverkan på grund av att planområdet får tas i anspråk för verksamheter eller åtgärder som anges i 5 kap. 18

§ tredje stycket ÄPBL eller innebär att ett område inte längre ska omfattas av strandskydd enligt 7 kap. miljöbalken. I 5 kap. 18 § tredje stycket ÄPBL görs en uppräknig av verksamheter och åtgärder då en miljökonsekvensbeskrivning ska upprättas. Av 16 kap. 13 § miljöbalken framgår bl.a. att överklagbara domar och beslut får överklagas av en ideell förening som har till huvudsakligt ändamål att tillvarata naturskydds- eller miljöskyddsintressen.

I Gamla Stan Sällskapets stadgar anges att föreningens målsättning är att bidra till kunskap om och förståelse för Gamla stan och dess historiska utveckling genom att bl.a. tillvarata människors erfarenheter av att bo och arbeta där, att göra dessa erfarenheter tillgängliga för boende, besökare, lärare och elever, planerare och myndigheter m.fl. inom och utom Gamla stan samt att erbjuda ett forum för kontinuerlig diskussion om förändringens och utvecklingens betydelse samt om livet i Gamla stan nu och i framtiden.

I Stadsgårdens vänners stadgar anges att föreningen har som mål att verka för att levandegöra och försköna Stadsgårdskajen. Vidare anges att syftet är att bedriva informations- och lobbyverksamhet för att möjliggöra byggande av bostäder, butiker och kulturliv på Stadsgården med bevarande av söders silhuetter.

Mark- och miljödomstolen anser inte att det av Gamla Stan Sällskapets och Stadsgårdens vänners stadgar framgår att deras huvudsakliga ändamål är att tillvarata naturskydds- eller miljöskyddsintressen i den bemärkelsen som avses i 16 kap. 13 § miljöbalken. Det har inte heller framkommit att de på annat sätt ska anses ha haft klagorätt. Länsstyrelsen skulle således inte ha tagit upp deras överklaganden till prövning i sak. Gamla Stan Sällskapets och Stadsgårdens vänners överklaganden ska därför avvisas.

Vad Kulturarvet-Ej till salu!, Sofie Björck, Carina A Broberg, Carina Ahlburg, Erik Ahlsén, Benny Andersson, Carina Andersson, Kerstin Andréé, Anna Ardelius, Anna Aspenström, Lotta Barlach, Pauline C Berg, Hillevi Berglund, Margareta Bergström, Anders O Blomberg, Anita Blomqvist, Helena Bodh, Jens Busch, Anna-Karin Bylund, Gertrud Båge, Jorge Calbucura, Anna-Lena Carlberg, Birgitta

Carlberg, Erik Casten Carlberg, Marie Cederlund, Jacob Cederström, Inger Dahlberg, Peter Eller, Liliane Engholm, Anne-Marie Ericsson, Erling Ericsson, Kerstin Fagerström, Stina Falklind-Gross, Anders Forsslund, Pia Granö, Astrid Gustafsson, Helena Haage, Per Hansson, Anne-Charlotte Harvey, Göran Öberg, Mats Hegnell, Bo Hellgren, Claes Henning, Kerstin Hermansson, Willy Hermansson, Hildegard Trinkies, Åsa Hofberg-Pettersson, Gudrun Holmgren, Yvonne Ingriddotier, Per Isaksson, Tommy Jacobsson, Agneta Jarleman Elers, Anna-Lena Jonsberg, Roland Jonsson, Lisbeth Kallaes, Åke Karlsson, Ulla-Stina Karlsson Landberg, Elise Killander, Mette Kjörstad, Anne-Marie Kruse, Johan Kruse, Gunilla Kullberg, Lotta Kühlhorn, Kerstin Lager, Agneta Lagercrantz, Eva Lagerheim, Inger Lagerman, Brita Landorff, Mattias Larsson, Christina Leijonhufvud, Gertrud Liljedahl, Per Lilliehorn, Maria Lindberg Howard, Eva Lindgren, Jan Lindh, Ami Lindkvist, Ann Lindén, Therese Ljungqvist, Eva Lundholm, Jim Löfgren, Katarina Marklund, Britt Monti, Märtha Lilja, Lars-Åke Näsman, Erik Ohlsson, Satu Olsson, Birgitta Palmertz, Olle Pettersson, Mona Saarinen, Raimo Saarinen, Gunilla Sandegård, Håkan Sandh, Lennart Sandström, Karin Schmidt, Assad Shah, Gunhild Shah, Maggie Svendsen, Maria Tellander, Christina Thomas Dahlberg, Anna-Kristina Thulin, Håkan Thulin, Lena Tranberg, Teresa Wachtmeister, Jurgen Wahlberg, Ingrid Wermelin de Lange, Göran Wetterberg, Sten Winblad, Richard Åhlin, Håkan Eriksson, Magnus Eriksson, Lars Fryxell, Thomas Fång, Annika Hökerberg, Barbro Rahm, Franciska Runnestad, Göran Sandberg, Stefan Lifvergren, Claes Trygger, Alja Skirgård, Ole Settergren, Arne Wallrén och Greger Widgren har anfört i målet föranleder inte mark- och miljödomstolen att göra någon annan bedömning än den länsstyrelsen har gjort avseende deras rätt att överklaga kommunfullmäktiges beslut. Överklagandena ska därför avslås.

Avseende Eva Gernandts och Lennart Larssons överklaganden gör domstolen följande bedömning. Det framgår inte av handlingarna i målet att Eva Gernandt och Lennart Larsson senast under utställningstiden skriftligen har framfört synpunkter som inte har blivit tillgodosedda. Mark- och miljödomstolen instämmer därför i länsstyrelsens bedömning att de inte har haft rätt att överklaga kommunfullmäktiges beslut. Deras överklaganden ska således avslås.

Avseende Siv Englunds överklagande gör domstolen följande bedömning. Av handlingarna i målet framgår att Siv Englund den 16 juni 2011 inkom med synpunkter angående detaljplanen för Slussen till Stockholms stadsbyggnadskontor. Då hon senast under utställningstiden skriftligen har framfört synpunkter som inte har blivit tillgodosedda har skäl att avvisa hennes talan på den grund länsstyrelsen har angivit i sitt beslut inte funnits. Domstolen konstaterar emellertid att Siv Englund är bosatt utanför planområdet och på ett sådant avstånd att hon inte kan anses vara berörd av kommunfullmäktiges beslut på ett sådant sätt som föranleder klagorätt. Länsstyrelsen har därmed haft fog för sitt beslut att avvisa hennes talan. Siv Englunds överklagande ska därför avslås.

Sakprövningen

Föremål för mark- och miljödomstolens prövning är den av kommunfullmäktige antagna detaljplanen. Det Lars Bildt m.fl. har anfört avseende förnyelse av Slussen enligt den tidigare planen kan därmed inte prövas av domstolen.

Planprocessen m.m.

Flera klaganden har i målet anfört att detaljplanen avviker från översiktsplan 1999 för Stockholm (ÖP99) och att det därmed av kungörelsen om utställningen av planförslaget skulle ha framgått att förslaget avviker från översiktsplanen i enlighet med 5 kap. 24 § första stycket 2 ÄPBL. I ÖP99 under rubriken "Följande miljöer och drag i staden ingår i riksintresset." räknas bl.a. Slussen upp (s. 149 ff.). Det anges även att trafikapparaten från 1931-34 med sitt klöverbladssystem är en för sin ursprungliga uppgift funktionell konstruktion som blivit internationell känd. Enligt domstolens mening innebär det som står i ÖP99 inget hinder mot förändring av trafikapparaten. Planförslaget har därmed inte avvikit från den vid tiden för utställningen gällande översiktsplanen.

Vad klagandena har anfört i övrigt föranleder inte mark- och miljödomstolen att göra någon annan bedömning än den länsstyrelsen har gjort i sitt beslut under rubriken "Handläggningen m.m." samt de avgränsningar som har gjorts avseende

prövningen. Anledning att upphäva detaljplanen på dessa grunder föreligger därför inte.

Intresseavvägning m.m.

Vad Berit Bergqvist, Föreningen Södermalmsparkernas Vänner, Christer Hellekant, Kangliang Zheng, Jill Goldberg, Caspar Settergren, Elisabeth Berggren, Björn Wetterling, Pro Scandinavia AB, Suzanne Hedberg, Hyresgästföreningen Södermalm, Kjell Mattsson, Naturskyddsföreningen i Stockholms län, Jan Ohlin, Martin Zetherström, Lars Bildt, KG Nilsson, Christina Björk, Elisabeth Daraman, Carl Johan De Geer, Birgit Öberg, Monica Gunne, Sten Johan Hedman, Lars Kugelberg, Ann Malcander och Lena Murray har anfört föranleder inte mark- och miljödomstolen att göra någon annan bedömning än den länsstyrelsen har gjort under rubriken "Intresseavvägning m.m." i överklagade delar. Skäl att upphäva detaljplanen på dessa grunder föreligger därmed inte.

Vad gäller Kommanditbolaget T-Bodarnes enskilda intressen gör mark- och miljödomstolen följande bedömning.

Enligt 1 kap. 5 § ÄPBL ska både allmänna och enskilda intressen beaktas vid prövning av frågor enligt lagen om inte annat är särskilt föreskrivet. Av 3 kap. 2 § ÄPBL framgår bl.a. att byggnader ska placeras och utformas så att de eller deras avsedda användning inte inverkar menligt på trafiksäkerheten eller på annat sätt medför fara eller betydande olägenhet för omgivningen. I förarbetena (prop. 1985/86:1, s. 484) anges att vid bedömningen av vad som i det enskilda fallet är att betrakta som en betydande olägenhet för omgivningen måste även beaktas områdets karaktär och förhållandena på orten samt att toleransnivån måste vara högre i vissa fall. I 5 kap. 2 § ÄPBL anges bl.a. att det vid utformningen av en detaljplan ska tas skälig hänsyn till befintliga bebyggelse-, äganderätts- och fastighetsförhållanden som kan inverka på planens genomförande.

Kommanditbolaget T-Bodarne har i målet anfört att den nya detaljplanen kommer att medföra stora ekonomiska konsekvenser för dem såsom bl.a. hyresbortfall och förlorad investering. Mark- och miljödomstolen konstaterar inledningsvis att den

del av detaljplanen som påverkar Kommanditbolaget T-Bodarnes enskilda intressen är liten i förhållande till hela planen och dess syften. Domstolen anser emellertid att prövning måste göras mot de allmänna intressena i den delen av planen som berör just bolaget, dvs. de byggrätter som tillåter byggnader framför Glashuset. Konsekvensen skulle annars kunna bli att större planer gjordes för att förminska ett enskilt intresses betydelse.

Regeringsrätten har i RÅ 1996 not. 85, där frågan gällde en detaljplan som tillät att ett bostadshus uppfördes parallellt med Trygg-Hansas kontorshus, uttalat bl.a.

följande avseende tillämpning av 1 kap. 5 § ÄPBL. Bedömningen av om den skada som den enligt planen tillåtna byggnaden kan komma att medföra för bolaget ryms inom eller går utöver vad bolaget är skyldigt att tåla är i första hand beroende av vilken styrka de åberopade planintressena har i förhållande till de intressen som står emot planen. Vidare kan toleransnivån variera med hänsyn till det berörda områdets karaktär och förhållandena på orten. Den som investerar i centralt belägna fastigheter i Stockholm får räkna med att sådana fastigheter ofta utsätts för förändringar i omgivningen som påverkar fastighetens värde i olika riktningar.

På plankartan till den nya detaljplanen anges att de byggrätter som ligger norr om Glashuset har beteckningen CK. I planbestämmelserna anges att med beteckningen CK avses *Centrum, kontor*. I planbeskrivningen anges att i detta ryms bl.a. butiker, restauranger, kulturverksamheter, hotell och kontor. I planbeskrivningen anges att syftet med den aktuella detaljplanen i här tillämplig del är att reglera byggrätter för ny bebyggelse. Det anges dock ingen särskild bakgrund eller förklaring till behovet att dessa byggrätter. Stockholms kommun har först i processen hos mark- och miljödomstolen angivit bl.a. att det i staden finns, som kärna i en kraftigt växande region, ett behov av förtätning av befintlig stadsmiljö för att på så sätt utnyttja befintlig infrastruktur samt att detta innebär bl.a. att centralt belägna kontor och centrumbebyggelse med nya arbetsplatser för den växande befolkningen behöver byggas.

I planbestämmelserna till den för fastigheten Stockholm Tranbodarne 12 gällande detaljplanen finns skyddsbestämmelser för Glashuset som anger att byggnaden inte

får rivras och glasfasaden mot norr inte förvanskas. I planbeskrivningen anges att byggnaden inte är klassad i stadsmuseets kulturhistoriska värdering men att stadsmuseiförvaltningen anser att byggnaden har ett betydande kulturhistoriskt värde och utgör ett viktigt inslag i stadsbilden. Vidare anges att stadsmuseet har föreslagit skyddsbestämmelser som delvis tillgodosetts i planen efter en avvägning mot andra intressen samt att skyddet har inriktning på den karaktäristiska glasfasaden mot vattnet.

Den nya detaljplanen tillåter byggrätter i 4-6 våningar. Mark- och miljödomstolen konstaterar att huvuddelen av Glashuset kommer att skymmas av de nya byggnaderna och anser inte, till skillnad från Stockholms kommun, att Glashuset även fortsättningsvis kommer att ha samma överordnade roll i stadsbilden.

Glashuset är unikt och har mycket attraktiva lokaler med fri sikt över Saltsjön och staden. Lokalernas attraktionsvärde kommer onekligen att minska när byggnaderna framför glasfasaden är uppförda och detta kommer i sin tur innebära betydande ekonomiska förluster för Kommanditbolaget T-Bodarne. Som angivits ovan har den som investerar i centralt belägna fastigheter i Stockholm att räkna med att ny bebyggelse kan uppkomma som påverkar den egna fastigheten negativt. Glashuset ligger i nära anslutning till kajen vid Franska Bukten och dess konstruktion bygger på att huset ligger med fri sikt mot vattnet. Med hänsyn härtill och till de skyddsbestämmelser som finns för glasfasaden anser mark- och miljödomstolen emellertid att bolaget inte har haft att räkna med att det skulle uppkomma bebyggelse mellan Glashuset och Franska Bukten i Saltsjön.

Mot bakgrund av det ovan anförda anser domstolen att Kommanditbolaget T-Bodarnes enskilda intresse av att bebyggelse inte uppkommer framför Glashusets fasad mot vattnet väger tyngre än det motstående allmänna intresset av fyra tillkommande byggrätter för bl.a. kontorsutrymmen i den delen av planområdet. Detaljplanen ska därför upphävas.

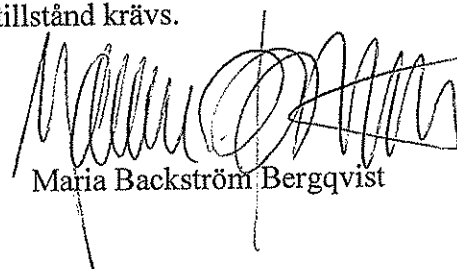
Mark- och miljödomstolen finner inte skäl att villkora domen på det sätt Jan Ohlin har yrkat.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV427)

Överklagande senast den 2 januari 2013. Prövningstillstånd krävs.

Anders Enroth

Maria Backström Bergqvist

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Anders Enroth, ordförande, och tekniska rådet Maria Backström Bergqvist. Föredragande har varit beredningsjuristen Natalié Lindenstrand.

LÄNSSTYRELSEN I STOCKHOLMS LÄN

Enheten för överklaganden 2
Carina Johansson
08-785 43 58

BESLUT

Datum
2012-05-03

Beteckning
4031-38307-11

NACKA TINGSRÄTT
Enhet 3

INKOM: 2012-06-20
MÅLNR: P 3602-12
AKTBIL: 2

Klaganden
Se sändlista

Överklagande i fråga om detaljplan för Slussen del av Södermalm 7:85 m.fl. i stadsdelarna Södermalm och Gamla stan i Stockholm

Beslut

Länsstyrelsen avskriver ärendet i den del som rör P G Jonssons överklagande av beslutet.

Länsstyrelsen avvisar överklagandena från Kulturarvet – ej till salu!, Hörselskadades förening och Synskadades Riksförbund i Stockholms stad, Greger Widgren, Susanne Berger, Maria Dal, Tor Dal, Thomas Fång, Yvonne Ingridsdotter, Assad Shah, Willy Hermansson, Kerstin Hermansson, Erling Ericsson, Lennart Ehrgård, Sofie Björck, Kerstin Fagerström, Kerstin Andrée, Margareta Bergström, Jurgen Wahlberg, Karin Schmidt, Åke Karlsson, Peter Eller, Gertrud Båge, Gudrun Holmgren, Barbro Rahm, Lotta Barlach, Eva Björklund, Raimo Saarinen, Mona Saarinen, Magnus Eriksson, Anna-Lena Carlberg, Annika Hökerberg, Ole Settergren, Jacob Cederström, Franciska Runnestad, Maggie Svendsen, Erik Ohlsson, Håkan Sandh, Erik Casten Carlberg, Birgitta Carlberg, Carina Andersson, Anders Forsslund, Gunilla Kullberg, Birgitta Palmertz, Anna Ardelius, Lennart Sandström, Elise Killander, Per Isaksson, Inger Dahlberg, Eva Lundholm, Anders O Blomberg, Agneta Jarleman Elers, Anita Blomqvist, Hildegard Trinkies, Teresa Wachtmeister, Helena Haage, Gunilla Sandegård, Gunhild Shah, Märtha Lilja, Pauline C Berg, Tommy Jacobson, Maria Lindberg Howard, Britt Monti, Roland Jonsson, Lisbeth Kallaes, Anne-Charlotte Harvey, Eva Lindgren, Maria Tellander, Claes Trygger, Kerstin Sterner, Ingrid Wermelin de Lange, Johan Kruse, Anne-Marie Kruse, Alja Skirgård, Pia Appelgren, Åsa Hofberg-Pettersson, Jens Busch, Ami Lindkvist, Karin Arborelius Lala, Ulla-Stina Karlsson Landberg, Claes Henning, Anna-Karin Bylund, Mette Kjörstad, Lars-Åke Näsman, Lars Fryxell, Håkan Eriksson, Per Lilliehorn, Bo Hellgren, Satu Olsson, Lena Tranberg, Gertrud Liljedahl, Katarina Marklund, Per Hansson, Pia Granö, Richard Åhlin, Mats Hegnell, Sonja Herlin, Christina Thomas Dahlberg, Kerstin Lager, Mattias Larsson, Carina A Boberg, Göran Sandberg, Helena Bodh, Christina Leijonhufvud, Anna-Lena Jonsberg, Olle Pettersson, Jan Lindh, Therese Ljungqvist, Anne-Marie Ericsson, Anna-Kristina Thulin, Håkan Thulin, Sten Winblad, Brita Landorff, Eva Lagerheim, Lotta Kùhlhorn, Marie Cederlund, Ann Lindén, Carina Ahlburg, Jorge Calbucura, Benny Andersson, Inger Lagerman, Erik Ahlsén, Liliane Engholm, Hillevi

Berglund, Agneta Lagercrantz, Göran Öberg, Stina Falklind-Gross, Jim Löfgren, Stefan Lifvegren, Anna Aspenström, Svante Forsström, Astrid Gustafsson, Clara von Rettig, Mats Lundblad, Arne Wallrén, Jan-Erik Odenbalk, Göran W Holmgren, Siv Jansson, Eva Gernandt, Siv Englund, Göran Wetterberg, Eva Ursing, Kerstin Berggren, Kimmo Larén, Gunilla Lundahl, Christine Roman, Lars Udehn, Kitten Wideberg Franzén, Fredrika Herland, Maud Wikström, Kjell Sundstedt, Lennart Larsson, Eva Jäderberg, Solveig Palmqvist, Anders Ekholm, Barbro Stribolt, Margareta Petré, Carl Magnus Ring och Lena Wager.

Länsstyrelsen avslår överklagandena från Kommanditbolaget T-bodarne, Slussen Tranbodarne 13 AB, AB Lady Patricia, Pontvik Arkitekter, Magnus Danielsson, Kjell Mattsson, Hyresgästföreningen Södermalm, Carl Johan De Geer, Ann Malcander, Sten Johan Hedman, Lars Kugelberg, KG Nilsson, Birgit Öberg, Monica Gunne, Christina Björk, Lena Murray, Elisabeth Daram, Lars Bildt, Christer Hellekant, Fredrik Larsson, Gunnar Mattsson, Mattias Palme, Ulla Littgren, Caspar Settergren, Suzanne Hedberg, Fastighets AB Fiskargatan, Fastighets AB Fiskaren mindre 15, Kangliang Zheng, Jill Goldberg, Peter Overödder, Anne Andersson, Anders Höglund, Inga Reinholdsson, Björn Wetterling, Pro Scandinavia AB, Elisabeth Berggren, Stadsgårdens Vänner ideella förening, Naturskyddsföreningen i Stockholms län, Gamla Stan Sällskapet, Jacqueline Cederström, Berit Bergqvist, Martin Zetherström, Södermalmsparkens Vänner, Erik Lallerstedt och Jan Ohlin.

Bakgrund

Kommunfullmäktige i Stockholms kommun beslutade den 12 december 2011, § 23, att anta detaljplan för Slussen del av Södermalm 7:85 m.fl. i stadsdelarna Södermalm och Gamla stan i Stockholm.

Kommanditbolaget T-bodarne, Pontvik Arkitekter, Greger Widgren, Magnus Danielsson, Susanne Berger, Maria Dal, Tor Dal, Göran W Holmgren, Kulturarvet – ej till salu!, Thomas Fång, Siv Jansson, Kjell Mattsson, Hyresgästföreningen Södermalm, Yvonne Ingridstier, Assad Sháh, Willy Hermansson, Kerstin Hermansson, Erling Ericsson, Lennart Ehrgård, Sofie Björck, Carl Johan De Geer, Ann Malcander, Sten Johan Hedman, Lars Kugelberg, Eva Gernandt, Christer Hellekant, KG Nilsson, Kerstin Fagerström, Kerstin André, Margareta Bergström, Jurgen Wahlberg, Siv Englund, Karin Schmidt, Göran Wetterberg, Åke Karlsson, Peter Eller, Gertrud Båge, Gudrun Holmgren, Barbro Rahm, Lotta Barlach, Eva Björklund, Raimo Saarinen, Mona Saarinen, Magnus Eriksson, Anna-Lena Carlberg, Eva Ursing, Annika Hökerberg, Fredrik Larsson, Gunnar Mattsson, Mattias Palme, Ulla Littgren, Suzanne Hedberg, Fastighets AB Fiskargatan, Fastighets AB Fiskaren mindre 15, Ole Settergren, Caspar Settergren, Kangliang Zheng, Jill Goldberg, Peter Overödder, Anne Andersson, Anders Höglund, Inga Reinholdsson, Björn Wetterling, Pro Scandinavia AB, Elisabeth Berggren, Kerstin Berggren, Jacob Cederström,

Franciska Runnestad, Hörselskadades förening, Kimmo Larén, Maggie Svendsen, Erik Ohlsson, Håkan Sandh, Erik Casten Carlberg, Birgitta Carlberg, Carina Andersson, Anders Forsslund, Birgit Öberg, Gunilla Kullberg, AB Lady Patricia, Gunilla Lundahl, Birgitta Palmertz, Anna Ardelius, Lennart Sandström, Elise Killander, Per Isaksson, Inger Dahlberg, Eva Lundholm, Anders O Blomberg, Agneta Jarleman Elers, Anita Blomqvist, Hildegard Trinkies, Teresa Wachtmeister, Helena Haage, Gunilla Sandegård, Gunhild Shah, Märtha Lilja, Pauline C Berg, Tommy Jacobson, Maria Lindberg Howard, Britt Monti, Monica Gunne, Roland Jonsson, Lisbeth Kallaes, Anne-Charlotte Harvey, Christine Roman, Lars Udehn, Kitten Wideberg Franzén, Fredrika Herland, Eva Lindgren, Maria Tellander, Claes Trygger, Kerstin Sterner, Ingrid Wermelin de Lange, Christina Björk, Johan Kruse, Anne-Marie Kruse, Alja Skirgård, Stadsgårdens Vänner ideella förening, Pia Appelgren, Jacqueline Cederström, Åsa Hofberg-Pettersson, Maud Wikström, Jens Busch, Ami Lindkvist, Karin Arborelius Lala, Ulla-Stina Karlsson Landberg, Claes Henning, Anna-Karin Bylund, Mette Kjörstad, Lars-Åke Näsman, Naturskyddsföreningen i Stockholm, Lars Fryxell, Gamla Stan Sällskapet, Håkan Eriksson, Kjell Sundstedt, Per Lilliehorn, Bo Hellgren, Satu Olsson, Lena Murray, Lena Tranberg, Gertrud Liljedahl, Katarina Marklund, Per Hansson, Pia Granö, Richard Åhlin, Berit Bergqvist, Slussen Tranbodarne 13 AB, Mats Hegnell, Sonja Herlin, Elisabeth Daram, Lennart Larsson, Christina Thomas Dahlberg, Kerstin Lager, Mattias Larsson, Carina A Boberg, Göran Sandberg, Helena Bodh, Christina Leijonhufvud, Anna-Lena Jonsberg, Olle Pettersson, Jan Lindh, Therese Ljungqvist, Martin Zetherström, Anne-Marie Ericsson, Anna-Kristina Thulin, Håkan Thulin, Eva Jäderberg, Södermalmsparkernas Vänner, Sten Winblad, Brita Landorff, Eva Lagerheim, Lotta Kühnhorn, Solveig Palmqvist, Marie Cederlund, Ann Lindén, Carina Ahlburg, Synskadades Riksförbund i Stockholms stad, Jorge Calbucura, Benny Andersson, Inger Lagerman, Erik Ahlsén, Liliane Engholm, Anders Ekholm, Hillevi Berglund, Agneta Lagercrantz, Göran Öberg, Stina Falklind-Gross, Jim Löfgren, Barbro Stribolt, Lars Bildt, Erik Lallerstedt, Stefan Lifvegren, Anna Aspenström, Svante Forsström, Astrid Gustafsson, Clara von Rettig, Mats Lundblad, Arne Wallrén, Margareta Petré, Carl Magnus Ring, P G Jonsson, Lena Wager, Jan-Erik Odenbalk och Jan Ohlin har överklagat kommunfullmäktiges beslut.

Kommanditbolaget T-Bodarne, ägare av fastigheten Tranbodarne 12, yrkar att Länsstyrelsen ska upphäva beslutet och återförvisa ärendet till stadsbyggnadsnämnden för ändring av detaljplanen vad gäller fastigheten Tranbodarne 12 och dess närområde. Till stöd för sin talan anför bolaget i huvudsak följande. Bolaget har under perioden 2004 – 2007 genomfört en genomgripande förändring av Glashuset. Den detaljplan som nu tagits fram innebär helt förändrade förutsättningar och de investeringar som gjorts onyttiggörs till stora delar. För Glashuset gäller detaljplan Tdp 2003-07741 antagen den 19 februari 2004. Det aktuella förslaget tar inte tillbörlig hänsyn till Glashusets kulturhistoriska och arkitektoniska värde. Detaljplanen medför betydande negativa konsekvenser för Glashuset. Till en bör-

jan bör framhållas att gränsen för detaljplaneområdet är dragen så att den delar fastigheten. Förslaget innebär även att all mark utanför fasadliv ska utnyttjas för nya byggnader. Husdjupet för framförliggande centrum- eller kontorsbyggrätt har dessutom ökats med det sist givna detaljplaneförslaget och trappning mot Saltsjön utgått med försämrade siktlinjer för befintlig byggnad som följd. Framförliggande centrum- och kontorsbyggrätt har även slagits ihop till en byggnad, vilket innebär att tidigare öppning mot Glashusets fasad har utgått. I miljökonsekvensbeskrivningen har särskilt uttalats att bebyggelsen kommer att sänka befintlig fastighets värde. Bolaget anser detta vara oacceptabelt. Skulle detaljplanen genomföras kommer alltså fastighetsgränsen att följa husfasaden runt om. Detta får konsekvenser bl.a. för anläggningar utanför fasadliv som måste flyttas. På vad sätt fastighetsbildning kommer att genomföras är inte klarlagt. Frågan är därför vad som kommer att ske beträffande de fyra passager som denna fastighet har till grannfastigheten Tranbodarne 11. Likaså är det oklart vad som ska gälla för angöring av transport- och personfordon på plan 2 och husets befintliga frånluftssystem. Andra betydande konsekvenser av detaljplanen som särskilt kan nämnas är följande: Passager till fastigheten Tranbodarne 11, möjligheten till uteservering för befintlig restaurang, påverkan på befintliga garageplatser, påverkan på befintliga markparkeringsplatser, påverkan på befintligt cykelförråd, omöjliggörande av befintlig plats för reservkraftaggregat och utställningsplats för kylmaskin. Mot denna bakgrund motsätter sig bolaget den förändring av fastighetens gränser som detaljplanen redovisar. Även det nya däck över Stadsgårdsleden kommer allvarligt att påverka Glashuset. Genom den öppning som är tänkt att göras mellan norrfasaden på Tranbodarne 12 och föreslagen ny exploatering kan lokalgatan som försörjer Tranbodarne 12 ligga kvar i nuvarande läge, vilket är bra. Förslaget innebär dock en förlängning av lokalgatan för anslutning till Stadsgårdsleden som är negativ för åtkomsten till Glashuset. Den föreslagna detaljplanen innehåller inte någon redovisning av vilka trafikåtgärder i Storstockholmsområdet som beaktas. Det är särskilt anmärkningsvärt att lösning och nödvändig förändring beträffande det s.k. Katarinagaraget helt utelämnats. Det är därför omöjligt att bedöma konsekvenserna av detaljplanen för Glashuset. Alla förändringar av Katarinagaraget innebär nämligen en stor påverkan för Glashuset och dess förvaltning. Det är av avgörande betydelse för verksamheter inom Glashuset att det ges en samlad analys över planerade och pågående trafiklösningar som möjliggör en bedömning av kommande trafikbelastning i det nya Slussenområdet. Det är likaså av vikt att studera och analysera vilket parkeringsbehov som föreligger. Det är inte acceptabelt att som nu gjorts hänvisa till att parkeringsbehovet kan tillgodoses inom befintliga anläggningar. Överhuvudtaget är avsaknaden av en genomförandebeskrivning med en noggrann redovisning av konsekvenser för berörda fastigheter allvarlig.

Pontvik Arkitekter yrkar att Länsstyrelsen ska upphäva antagandebeslutet. Till stöd för sin talan anför bolaget i huvudsak följande. Att visa fram fördelar med ett nytt aktuellt projekt i relation till en föråldrad, ombyggd och till en del otidsenlig anläggning som inte uppfyller dagens krav är vilseledande och kan inte heller leda till en objektiv bedömning av det nya förslaget. Huvudidéerna som låg till grund

för projektet finns inte mera i förslaget som presenterades i maj 2011. Dessa ändringar innebär en komplett omarbetning av programmet och helt nya förutsättningar som måste medföra en nystart med nytt program och samråd. Glashusen på Södermalm kommer inte att bli genomsiktliga i praktiken, utan kommer att utgöra en barriär mellan stadsdelarna. Bebyggelsen framför KF-huset och Glashuset ter sig helt främmande intill förkastningsbranten varför de klumpiga byggnaderna måste tas bort. Vidare har Södermalmstorg och Ryssgården utplånats och det offentliga rummet som mötesplats finns inte längre i Slussenanläggningen. De stora, öppna vattenytorna är i stark kontrast till de omgivande historiska och småskaliga miljöerna. Det föreslagna projektet tar inte heller fasta på det karaktäristiska i det lokala stadslandskapet. Den sent tillkomna parken är ett främmande tillskott i det topografiska sammanhanget. Förslaget täpper även igen sikten mellan Saltsjön och Mälaren genom den "asymmetriskt designade" breda motorvägsbron och i cykelbron. Trafiklösningen kommer att leda till att trafiken står stilla på den breda motorvägsbron. Köbildningar och onödiga utsläpp är resultatet. Hur avtappningsbehovet bäst kan lösas bör utredas närmare. Förslaget har stora brister i sin anpassning till rörelsehindrade. Brons lutning har ökat i relation till befintlig anläggning. Trappkaskader med över tio meters höjdskillnad längs huvudstråken diskriminerar användningen av delar av Stockholms medborgare. Vidare måste de stora öppna ytorna och trappanläggningarna underhållas året runt, vilket innebär stora kostnader. Utbyggnaden av bron ca 25 m längre ut i inloppet är olycklig och förstör Stadsholmens kontur och nästet. En illa anpassad lösning kräver att nivåerna måste höjas på Gamla stans sida. Riksintresset för kulturmiljön skadas genom det nya förslaget.

Magnus Danielsson yrkar, såsom det förstås, att Länsstyrelsen ska upphäva detaljplanen för Slussen. Till stöd för sin talan anför han i huvudsak följande. Antagen detaljplan för Slussen innebär stora negativa konsekvenser för honom, dels genom de enorma trafikstörningar som kommer att uppstå under den sju år långa ombyggnadstiden, dels att den färdiga trafiklösningen endast får en tredjedel av den kapacitet som dagens lösning har i kapacitet. Att i denna trafik försöka bedriva en effektiv bygg- och fastighetsförvaltning som han gör är svårt och frustrerande. Han har på grund härav tvingats införskaffa egna distributionsfordon. Den bristande trafikkapaciteten med köer innebär enorma förluster i spiltider för hans verksamhet och är ett ekonomiskt hinder för verksamhetens utveckling och lönsamhet. Innan Slussen kan byggas om måste alternativa avlastande trafiklösningar skapas, såsom Österleden, Förbifart Stockholm m.m. innan arbetet med att begränsa trafikflödet vid Slussen får ske. Under tiden måste befintlig konstruktion underhållas.

Kjell Mattsson yrkar, såsom det förstås, att antagandebeslutet ska upphävas. Till stöd för sin talan anför han i huvudsak följande. Trafikutformningen från Södermalm med en åttafilig väg mot Skeppsbron kommer att proppa igen trafiken och orsaka köbildning så att olägenheter uppstår för människor. Utformningen kan även påverka kulturhistoriska byggnader i Gamla stan. Köbildningen ska

istället flyttas nedanför Katarinaberget så att biltrafikköerna omgärdas av bergsväggar och vatten. Även cykelvägdragningen ska omplaneras för att inte stoppas av båtslussning. Gallerian ska slopas till förmån för en mer ändamålsenlig kollektivtrafiklösning till Nacka/Värmdö.

Hyresgästföreningen Södermalm yrkar att Länsstyrelsen ska upphäva beslutet att anta detaljplanen för Slussen. Till stöd för sin talan anför föreningen i huvudsak följande. Det är inte förenligt med miljöbalken eller plan- och bygglagen att riva den befintliga Slussenanläggningen och istället bygga stora byggnader, bro- och kajanalyggningar utan att ta hänsyn till platsens stora kulturvärden. De stora huskomplexen nedanför KF-husen kommer att förändra stadsbilden negativt, de kommer även att störa bilden från Södermalmstorg. Glashusen på Södermalms-torg kommer att bli alltför dominerande och störa miljön högst påtagligt. Möjligheten att öka kapaciteten att tappa vatten vid Slussen från Mälaren behövs inte, då detta kan lösas vid Södertälje kanal och Hammarbyslussen. Problemet är istället det motsatta, dvs. att skydda Mälaren mot inträngande saltvatten på grund av avsmältningen vid polerna. Behovet bör därför utredas ytterligare och snarast. Innan detta görs måste nuvarande Slussen bibehållas. Vidare måste trafiken i centrala staden minskas, och föreningen motsätter sig den åttafiliga bilbron, vilken inte heller uppfyller de tillgänglighetskrav som finns. Den omoderna lösningen med trevägskorsningar ovanför och nedanför bron förvandlar stora delar av Södermalmstorg och Mälartorget till trafikytor i stället för mötesplatser. Resultatet kommer att medföra ökad trängsel, trafikstockningar, luftföroreningar samt minskad framkomlighet. Bussterminalen bör förläggas framför KF-husen, vilket ökar tillgängligheten för både trafikanter och bussar. En bussterminal i Katarinaberget skapar stora problem, bl.a. med in- och utfartsleder mot Stadsgården, långa gångavstånd mellan terminal och tunnelbana samt problem vid vändning för bussar.

Carl Johan De Geer, Ann Malcander, Sten Johan Hedman, Lars Kugelberg, KG Nilsson, Birgit Öberg, Monica Gurne, Christina Björk, Lena Murray, Elisabeth Daram och Lars Bildt yrkar att Länsstyrelsen ska upphäva antagandebeslutet och att den befintliga Slussenanläggningen i stället ska restaureras och renoveras. Till stöd för sin talan anför de i huvudsak följande. Den gamla Slussen såsom kulturmiljö, byggnad och trafiklösning, har kulturhistoriska kvalitéer som bör bevaras. Utformningen av den nya Slussen har brister i den estetiska utformningen. Trots ändringar i byggplanen kvarstår fortfarande dessa brister och Slussens nuvarande kulturhistoriska värden planeras fortfarande att förödas. Miljoners människor har minnen från Slussen och känner därmed en extra stark anknytning till platsen. Staden har inte velat hörsamma deras synpunkter om att renovera upp Slussen under förevändning att det skulle vara tekniskt omöjligt vilket de bestrider. De kan komplettera överklagandet med expertutlåtanden till stöd för detta om det skulle behövas. Detaljplanen innebär ett stilbrott i kulturmiljön som inte ger en god helhetsverkan. Någon hänsyn har inte heller tagits till Slussenbyggnadens kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden och att riva byggnaden är inte varsamt. Det strider således mot plan- och bygglagen

(1987:10), ÄPBL, att underlåta att restaurera Slussenanläggningen. Vidare kommer boende på Södermalm och i Gamla stan att få en försämrad hälsa till följd av buller och avgaser. Näringsidkare och privatpersoner inom området drabbas även av att den föreslagna trafiklösningen saknar möjlighet att vända fordon vilket leder till långa omvägar. Boende i området kommer även att drabbas av omfattande besvär under byggnationstiden. Tillgängligheten är dålig och det blir svårare för människor att ta sig fram. Kostnaden för Slussenprojektet blir också orättvis mot kranskommunerna då alla skattebetalare kommer att få stå för kostnaden.

Christer Hellekant, Fredrik Larsson, Gunnar Mattsson, Mattias Palme, Ulla Littgren, Caspar Settergren, Suzanne Hedberg, Fastighets AB Fiskargatan, Fastighets AB Fiskaren mindre 15, Kangliang Zheng, Jill Goldberg, Peter Overödder, Anne Andersson, Anders Höghund, Inga Reinholdsson, Björn Wetterling, Pro Scandinavia AB och Elisabeth Berggren yrkar att det antagna beslutet ska upphävas. Till stöd för sin talan anför de i huvudsak följande. Planförslaget för Slussen leder till stora negativa konsekvenser för deras fastigheter (Överkikaren 1, Höga stigen större 17, Kejsaren 10, Fiskaren mindre 14, Fiskaren mindre 15, Ormsaltaren 8, Överkikaren 34, Bootes 7 och Phoebus 10). Förutom risker för ras, sättningar, buller, vibrationer m.m. kommer många fastigheter att få sämre miljö i form av skymmande byggnader, försämrat dagsljus och störande biltrafik. I planen för bussterminalen redovisas tre nya ventilationsanläggningar, vilka kommer att vara störande för intilliggande fastigheter. Genom beslutet att sälja byggrätten för ett köpcentrum i flera våningar under torgytan har staden i ett tidigt skede låst upp en stor byggnadsvolym och nya högre nivåer för Södermalmstorg, vilket har satt normala program- och samrådsprocesser ur spel. Kommunfullmäktige har genom sitt beslut den 21 juni 2010 om fortsatt genomförande av projektet Slussen gått emot både de massiva anmärkningar mot trafiklösningen som kom in under samrådet och de utfästelser om utredning som stadsbyggnadskontoret gjort den 27 maj 2010. Efter samrådet 2010 om detaljplan för Slussen beslöt stadsbyggnadsnämnden den 17 mars 2011 om start-PM för ny bussterminal, dvs. att ta bort den planerade bussterminalen från den pågående planprocessen, vilket innebar helt nya förutsättningar för Slussenplanen som i sig skulle motivera en omstart med nytt program, bearbetat planförslag och nytt samråd. Beslutet att driva bussterminalen i en egen planprocess utan koppling till pågående planprocess om Slussen är inte förenligt med ÄPBL. Efter samrådet 2010 och inför utställningen 2011 har detaljplanen ändrats på en rad väsentliga punkter. Förändringarna är av en så stor betydelse för helhetslösningen att planen borde ha gått till förnyat samråd i stället för direkt till utställning. Vidare är det inte seriöst att hänvisa till ett "nollalternativ" som innebär att staden inte skulle underhålla och sköta Slussens konstruktion, som staden gör med alla andra brokonstruktioner. Mot bakgrund av att platsen är av riksintresse för kulturmiljön är det inte förenligt med varken ÄPBL och miljöbalken att riva Slussen från 1935 och bygga nya stora byggnader och bro- och kajanläggningar som påtagligt skadar platsens miljö- och kulturvärden. I miljökonsekvensbeskrivningen saknas seriösa riskanalyser för bl.a. sättnings- och rasrisker i samband med rivning av befintliga kajer

och stora schakter för nya vattenområden samt vid sprängningen av nya, stora berggrum i Katarinaberget. Det saknas även mer ingående utredningar och analyser av den stora förändringen av vattenflöden vid Slussen. Man har inte heller tagit fram tillförlitliga kostnadsberäkningar för detaljplanen eller för referensalternativet. Under utställningen av planförslaget i Sjömanshemmet fanns inte de formella planhandlingarna (för båda planerna) i form av plankarta 1 med planbestämmelser uppsatta i original på normalt sätt för att kunna granskas i utställningslokalen. Utställningen bestod av illustrationer och modeller av mer reklamkaraktär än korrekta redovisningar av de formella planhandlingarna. Istället hänvisades man till två dataskärmar utan möjlighet att se hela plankartorna med sina bestämmelser i ett sammanhang och utan att kunna mäta avstånd m.m. Detaljplanen präglas av en total okänslighet för både stadsbild och de fria vyer som i dag präglar Slussen. Vägbron är ett dominerande inslag i planen. Därutöver kommer den stora uppbyggnaden av Södermalmstorg och de nya byggnaderna som föreslås på torgytan och framför KF-huset och Glashuset. Trafiklösningen har flera negativa konsekvenser i jämförelse med dagens trafiklösning. Dagens sinnrika klöverbladskonstruktion med planskilda korsningar ger många olika alternativ för alla trafikanter. Den har också måttliga lutningar och har generösa utsikter mot både Mälaren och Saltsjön. I och med uppbyggnaden av Södermalmstorg (+12,5) får den nya breda vägbron och dess gångförbindelse samt den nya cykelbron utefter tunnelbanan en lutning på över 5 procent, dvs. en brantare lutning än vad gällande byggregler anger (BFS 2004:15). Detta leder till negativa konsekvenser för alla trafikslag vintertid. Detaljplanen för Slussen innebär även i övrigt stora anlagda nivåskillnader på allmän plats och skapar därmed stora problem för framkomlighet, tillgänglighet och användning av gator, torg, terrasser, kajer, gång- och cykelvägar. Eftersom planen inte anger eller föreskriver någon tillgänglig förbindelse, t.ex. hiss eller ramp på allmän platsmark strider planen mot ÄPBL och BFS 2004:15. Mellan den stora vägbron och Stadsgården finns en 17-20 meter bred zon med beteckningen "f1" som ska ta upp nivåskillnaden mellan "park" på nivån +12,5 - +8,6 och kajplanet +1,7. Inte heller i detta fall anger planen någon tillgänglig förbindelse i form av hiss på allmän platsmark. Denna tillskapade/anlagda nivåskillnad på över två våningsplan är inte möjlig att överbrygga med ramp om man ska följa gällande byggregler i BFS 2004:15. Den nödlösning i form av två x-markeringar, som detaljplanen försetts med efter utställningen, är inget fullgott alternativ till tillgängliga gångförbindelser på allmän platsmark. Det finns ännu inga avtal som reglerar hur och var hissar ska byggas inom köpcentret. Inte heller dimensioneringen, kapacitet, driftsäkerhet m.m. är reglerat. T-korsningarna med trafikljus kommer att leda till stora köbildningar, mer buller och luftföroreningar. Det nya köpcentret vid Slussen kommer att få mycket negativa konsekvenser för handeln i närområdet på Södermalm och Gamla stan. Efter utställningen har väsentliga ändringar gjorts i planen, vilket borde ha lett till en förnyad utställning. Ändringarna har en väsentlig betydelse både för allmänheten och för berörda sakägare. Flera viktiga remissinstanser har riktat allvarlig kritik mot Slussenplanen och mot planen för bussterminalen i samband med utställningen/samrådet våren 2011. Stora delar av denna kritik omnämns inte i stadsbyggnadskontorets utlåtanden.

de inför stadsbyggnadsnämndens möte den 29 september 2011 samt kommunfullmäktiges möte den 12 december 2011. Länsstyrelsen har i sitt utställningsyttrande den 22 juni 2011 och i samrådsyttrande varit kritisk till flera punkter som inte åtgärdats i planhandlingarna eller behandlats i stadsbyggnadskontorets utlåtande. Slutligen finns det inte några uppgifter om kostnader i kommunfullmäktiges beslutsunderlag eller om hur ett genomförande av detaljplanerna för Slussen och bussterminalen ska finansieras. Besluten strider därför mot 8 kap. 1 och 2 §§ kommunallagen.

AB Lady Patricia yrkar att Länsstyrelsen ska upphäva antagandebeslutet. Till stöd för sin talan anför bolaget i huvudsak följande. *AB Lady Patricia* bedriver i dag verksamhet på en båt som ligger inom planområdet vid Stadsgårdskajen i direkt anslutning till Slussen. Ombyggnationen av Slussen kommer att medföra att en tillfällig bussterminal på en ponton ska förtöjas vid Stadsgårdskajen väster om Birkaterminalen. Under ombyggnationen kommer det därför att bli nödvändigt att omlokalisera båten *Lady Patricia* till annan plats än där den är lokaliserad i dag. Detta kommer att drabba *Patricias* verksamhet negativt mot bakgrund av det otvivelaktigt kommer att uppstå störningar av alla de slag och uppstå begränsningar i möjligheten för *Patricia* att bedriva sin verksamhet. Stockholms Hamnar har avstått från att lämna förslag till alternativa lokaliseringar för *Patricia* under ombyggnadstiden trots att *Patricia* tydligt framfört att det finns ett mycket starkt intresse för sådana förslag. Att det saknas erforderlig utredning om detta utgör grund för att upphäva beslutet. Enligt planförslaget omnämns Stadsgårdshamnen som ett tänkbart alternativ för lokalisering av Djurgårdsfärjan och en eventuell utbyggd kollektivtrafik på vatten. Det saknas dock i planförslaget tillräckliga förklaringar och konsekvensanalyser om vad denna föreslagna lösning skulle medföra för följder för *Patricias* framtida verksamhet, vilket är ytterst otillfredsställande och oacceptabelt. Detaljplaneförslaget har vidare inte tagit tillräcklig hänsyn till att området är av riksintresse för kulturmiljön. Vidare kommer olägenheter att uppkomma även för allmänna intressen i form av dels negativ inverkan på områdets känsliga kulturvärden, riksintresse, och den skyddsvärda stadsbilden, dels miljöstörningar såsom buller och luftföroreningar.

Stadsgårdens Vänner ideella förening yrkar att Länsstyrelsen ska upphäva den antagna detaljplanen. Till stöd för sin talan anför föreningen i huvudsak följande. Efter samrådet inleddes ett samarbete med Knutpunkt Slussen då dessa också har som huvudändamål att tillvarata natur- och miljöskyddsintressen. Underlaget för detaljplanerna för Slussen och den nya bussterminalen är bristfälligt då det saknas adekvat alternativredovisning. Projektet innefattar även miljöfarlig verksamhet med väg, bussterminal och vattenverksamhet som därmed som helhet ska konsekvensbeskrivas/processas i enlighet med väglagen och miljöbalken. Beskrivningen av verksamheterna uppfyller därmed inte de grundläggande kraven som redovisas i miljöbalken. Det strider även mot EU:s MKB-direktiv 85/337/EEG. Föreningen anser att Knutpunkt Slussen är ett rimligt alternativ. Utställd detaljplan saknar dock såväl beskrivning som bedömning av förslaget. Det saknas vidare en

icke-teknisk sammanfattning som beskriver varför planförslaget Nya Slussen är miljömässigt bättre än andra rimliga alternativ. Vad gäller bussterminalen har inget samråd hållits eller aviserats med medborgare som blir berörda av verksamheten. Vidare strider miljökonsekvensbeskrivningen för aktuell detaljplan och vattenverksamhet mot 6 kap. 3 och 22 §§ miljöbalken eftersom handlingarna redovisar tre parallella processer för byggnader, bussterminal och vattenverksamhet. Föreningen anser att en samlad beskrivning och bedömning är det lagen föreskriver. Slutligen redovisar föreningen en detaljerad jämförelse mellan Nya Slussen och Knutpunkt Slussen som föreningen gjort.

Naturskyddsföreningen i Stockholms län yrkar att Länsstyrelsen ska upphäva detaljplanen. Till stöd för sin talan anför föreningen i huvudsak följande. Det aktuella förslaget har inte utformats efter kollektivtrafikens, cyklisters och gåendes behov. Man behöver därför titta på Slussen ur ett hållbarhetsperspektiv. Förslaget kommer att försvåra arbetet med att nå klimatmålen och en anpassning till förändrade resmönster för kollektivtrafik. Det är anmärkningsvärt att bussterminalen har lyfts ur Slussenplanen till en egen detaljplan som är på samråd samtidigt som Slussenplanen är på utställning. De två planerna är så intimt förknippade med varandra att de inte bör ligga i olika skeden i planprocessen. Om man antar nuvarande förslag har man begränsat handlingsutrymmet för bussterminalens placering och utformning. Man måste därför genomföra ett nytt plansamråd där både Slussen och bussterminalen tas upp samtidigt. Föreningen vänder sig vidare emot att biltrafiken står i fokus i förslaget. Faktum är att förslaget ser till att avsätta 75 procent (6 av 8 körfält) av körfälten för i huvudsak privatbilen. Med en portal för trängselskatt kan behovet av körfält för bilar begränsas till fyra, två i vardera riktningen. Förslaget intar en alldeles för defensiv hållning när det kommer till cyklisterna. De reella satsningarna på cyklisterna svarar dåligt mot de behov som finns redan i dag. Fler gröna områden kommer att göra Slussen mer attraktivt. Man bör planera parkerna så att de fungerar som spridningsöar för Stockholms djur och växter. Föreningen säger nej till glasbyggnaderna då de kommer att kräva oerhörda mängder energi för uppvärmning och avkylning och upplevelsen av Stockholms landskapsprofil försvinner också delvis. Man bör även planera för en framtida havsnivåhöjning i linje med den senaste forskningen. Vidare bör detaljplanen upphävas eftersom den miljökonsekvensbeskrivning som tagits fram inte uppfyller kravet på att redovisa alternativ samt att den är för snäv där konsekvenser för miljön av andra pågående planprojekt som hänger samman med den aktuella planen (bussterminalen och vattenverksamheten) inte tas med i bedömningen och en sammantagen bedömning av miljöeffekterna av omvandlingen i området därför inte kan göras. Att fragmentera beslutsprocessen genom att dela upp besluten på inriktningsbeslut för trafiklösningen, markanvisning, två detaljplaner och en vattenverksamhet innebär att miljökonsekvenserna blir oöverblickbara och riskerar att bli mer omfattande än nödvändigt. Miljökonsekvensbeskrivningen borde behandla alla effekter av projektet, dvs. bussterminalen, den överklagade detaljplanen och vattenverksamheten så att de bedöms i sin helhet. Gemensamma samråd och utställningar borde ha hållits för den nu aktuella detaljplanen och busstermi-

nalen. Den uppdelning som gjorts strider även mot kravet på att redovisa de sammanbundna effekterna och kumulativa effekter av olika planer. Endast huvudalternativets miljökonsekvenser är beskrivna och det på ett svårbedömt sätt. Underlåtenheten att redovisa miljökonsekvenser för andra alternativ än huvudalternativet gör det omöjligt att kunna göra en bedömning av vilken användning av markområdet som är lämpligast samt att förstå varför förslaget till detaljplan skulle vara miljömässigt bättre än andra rimliga alternativ. Det strider även mot väglagen. Vidare saknas det en redovisning av alternativ samt motivering varför planförslagets vägsträckning skulle vara miljömässigt bättre än de alternativ som förkastats. Även själva vattenregleringen saknar alternativ utformning även om lokaliseringsutredningen visar att Söderström är mest lämpad för att utöka Mälarens avbördning. I miljökonsekvensbeskrivningen finns även andra inkonsekvenser, felaktigheter och brister, t.ex. utesluter detaljplaneområdets avgränsning vissa trafiklösningar, underlåtenhet att identifiera, beskriva och bedöma rimliga alternativ från programskedet 2007, inriktningsbeslutet 2009 och genomförandebeslutet 2010 fattades utan att miljökonsekvensbeskrivning för alternativ var utredda, underlåtenhet att redovisa flera alternativ samt avsaknad av utredningar som visar att nollalternativet inte är genomförbart. I miljökonsekvensbeskrivningen uppges vidare att miljö kvalitetsnormerna för PM10 och kvävedioxid överskrids eller är nära att överskridas på ett flertal platser i planområdet. Det gäller bl.a. på gång- och cykelbanor i kajplan längs med och vid passage över Stadsgårdsleden samt i ett område där cykelbanan leds över tunnelbanebron. Alltså i områden där människor vistas. I miljökonsekvensbeskrivningen förs ett resonemang om att en åtgärd får tillåtas trots att den försvårar möjligheten att följa miljö kvalitetsnormen i ett litet geografiskt område om den kan antas ge väsentligt ökade möjligheter att följa normen i ett större geografiskt område. Föreningen kan inte se att planen innebär väsentligt ökade möjligheter till att miljö kvalitetsnormerna följs. Det saknas även en analys av vad förflyttningen kulturhistoriskt har inneburit när den landbaserade trafiken successivt har flyttat västerut och nu till 95 procent sker på nya broar över Mälaren och där all trafik historiskt har passerat Mälaren. Det saknas bilder över synintrycken och miljökonsekvenser för Ryssgården och Södermalmstorg och andra möjliga vistelseytor som finns i nollalternativet och skulle kunna bli möjliga med olika alternativ. Det är vidare alarmerande att planförslaget innebär att tillgängligheten och tryggheten försämras vid Ryssgården för hörsel- och synskadade samt att ingen plats skapar vistelsevärdet "ro" som bilder i handlingarna ger intryck av. Såsom ovan anförts är endast nuläge och huvudalternativ beskrivna. Föreningen saknar kreativa alternativ som i grunden syftar till att strandskyddet på lång sikt kan återställas för att trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden. Vidare ser föreningen att det finns alternativ som varken har beskrivits eller bedömts ur miljömässiga aspekter som med buller väsentligt skulle kunna öka tillgängligheten för rekreation i rofyllda miljöer och tillvarata stadslivets utveckling med nya spännande mötesplatser. Parken i planförslaget kommer under en stor del av dygnet att ligga i skugga. I handlingarna visas dock parken solbelyst vilket för beslutet kanske har vilselett politiker till att skapa sig en felaktig bild av planförslagets konsekvenser för stadslivet. Det saknas en jäm-

förelse som visar att renovera skulle ur en allmän synpunkt vara mindre godushållning med naturresurser än att riva och bygga nytt.

Gamla Stan Sällskapet yrkar att Länsstyrelsen ska upphäva den antagna detaljplanen. Till stöd för sin talan anför föreningen i huvudsak följande. Överklagandeti- den i ärendet gick ut den 10 januari 2012 och inte den 9 januari 2012 som fram- gick i kungörelsen. Detaljplanen utesluter felaktigt vattenfrågan och busstermina- len. Efter utställningen gjordes väsentliga förändringar i detaljplaneförslaget, bl.a. för att tillgodose Länsstyrelsens synpunkter. Det nya förslaget borde därmed ha gått till en ny utställning, men så har inte skett. Kommunen har gjort gällande att det endast varit fråga om mindre ändringar i det tidigare utställda förslaget, varför någon ny utställning inte har behövts. Enligt doktrinen anses "mindre ändringar" vara ändringar som saknar intresse för en bredare allmänhet. I detta fall finns det ett rekordstort intresse bland allmänheten. Det förslag som presenterades i maj 2011 avvek i stora delar från de idéer som legat till grund för tidigare förslag vå- ren 2010. I realiteten har det varit fråga om ett helt nytt förslag med nya förutsätt- ningar som måste medföra en nystart med nytt program, nytt planförslag och sam- råd. Detta har inte skett. Det har även saknats ett program som skulle ha legat till grund för samråd, vilket strider mot 5 kap. 18 § ÄPBL. Vidare beslutades det om olika förutsättningar på ett tidigt stadium som uteslöt alla andra alternativ oavsett om alternativen var rimliga eller inte, vilket strider mot 6 kap. 7 och 12 §§ miljö- balken. Rimliga alternativ med hänsyn till planens syfte och geografiska räckvidd ska identifieras, beskrivas och bedömas. Det ska finnas en tydlig motivering var- för valet av alternativet har skett. I detta fall finns det inget alternativ som be- dömts på ett korrekt sätt. Ett rimligt alternativ är renoveringsalternativet. Ett annat rimligt alternativ är förslaget Ny Syn På Slussen. Kommunen säger sig ha gjort en bedömning av detta förslag, men det kan konstateras att staden tittat på en annan teknisk lösning. Väl utredda studier kring om ett bevarande av Slussen kan genomföras eller om alternativa utformningar är bättre saknas. Vidare bortser den antagna detaljplanen helt från de kulturhistoriska värden som finns och som ska bevaras. I den tidigare miljökonsekvensbeskrivningen angavs alla skador som skulle uppstå om kommunens förslag genomfördes. Det utställda förslaget 2011 skiljer sig endast marginellt, men det kulturhistoriska konsekvensbeskrivningen är kraftigt omskriven och skadorna har kraftigt förminskats trots att förutsättningarna ej nämnvärt har ändrats. Även avsnittet om kulturhistorien är helt omarbetad i den nya miljökonsekvensbeskrivningen och är, som Länsstyrelsen konstaterade i skri- velsen den 22 juni 2011, att bedömningsgrunderna är oklara, särskilt gällande vilka kriterier som ska användas för att bedöma skadan av att 1930-talets trafikant- läggning försvinner. Vad gäller den breda vägbron som ska byggas, har den en alldeles för brant lutning. De planerade glasbyggnaderna är negativa för miljön. Även den höga kanten som byggs upp på Södermalmssidan är störande för miljön. Den historiska naturliga kopplingen mellan Gamla stan och Södermalm bryts helt av. Detaljplanen saknar även bestämmelser med krav på utformningen av de nya byggnadsvolymer som ska genomföras dels på Södermalmstorg och dels fram- för KF- och Glashuset. Detaljplanen saknar även bestämmelser som reglerar åt-

gärder för att hantera de risker som beskrivs i dokumentet "Riskbedömning för Nya Slussen". Bl.a. saknar plankartan bestämmelser om regleringen av torg- och broytors bärighet samt lägsta nivåer på tunnelmynningar utifrån ett översvämningssperspektiv. Gångtrafikanter från Gamla stan till Södermalm måste vänta vid slussöppningen under den tid slussningen pågår, varför den minskar tillgängligheten för samtliga gångtrafikanter. Staden har som alternativ föreslagit att gångtrafikanterna ska använda en gångbro som enligt detaljplanen ska byggas utefter tunnelbanebron, men även detta alternativ är en väsentlig försämring för de flesta gångtrafikanter. Genom den valda trafiklösningen med T-korsning med rödljus vid Katarinavägen uppstår köbildningar och ökar risken för olyckor. Inte heller kan bussar enligt detaljplanens trafiklösningar vända vid nya Slussen utan måste åka runt hela Gamla stan för att vända. Planen innehåller vidare beteckningarna x1 och x2 som anger att förbindelse mellan kajplan och torgplan ska utföras med rulltrappor och hissar och vara tillgängliga för allmän gångtrafik dygnet runt. Ett köpcentrum som har öppet dygnet runt under alla dagar på året påverkar både handeln i närområdet och allmänhetens trygghet. Detta ställer nya och utökade krav på den som ska äga och driva köpcentret. Om detta finns ingen utredning. Den nya "parken" ovanpå ett tänkt kontorshus framför KF- och Glashuset är helt främmande i sammanhanget. Inte heller vet staden vad projektet kostar vilket strider mot kravet på god hushållning i miljöbalken. I vattenfrågan åberopar föreningen allt vad Svante Forsström åberopat. Vidare åberopas arkitekten Tomas Lewans inlägg i Stockholms Debatt den 21 januari 2012. Han konstaterar att "Väl utredda studier kring om ett bevarande av Slussen kan genomföras eller om alternativa utformningar är bättre saknas". Staden har således saknat förmåga till planläggning och styrning av området till förmån för alla stockholmare i strid mot 6 kap. 7 och 22 §§ miljöbalken samt ÄPBL. Eftersom Förvaltningsrätten i dom den 25 januari 2012, mål nr 21807-11, enligt egen uppfattning saknar kompetensen att bedöma ekonomin för bussterminalen måste denna finnas hos Länsstyrelsen. Den skakiga ekonomin gör det extra betydelsefullt med alternativa utformningar och förklaringar till varför dessa inte valts.

Jacqueline Cederström yrkar att Länsstyrelsen ska upphäva beslutet att anta den aktuella detaljplanen. Som grunder och övrigt åberopar hon vad Gamla-Stan-sällskapet anfört ovan.

Berit Bergqvist yrkar, såsom det förstås, att Länsstyrelsen ska upphäva den aktuella detaljplanen. Till stöd för sin talan anför hon i huvudsak följande. Kommunen har under processens gång felaktigt vägrat att redovisa alla inkomna namnlistor. Endast en del av alla inkomna namnlistor redovisas men räknas t.ex. inte in i statistiken. T.ex. har inte staden räknat de förtryckta korten som kom in som enskilda yttranden, trots att de personligen kompletterats med namn, adress och underskrift. Dessa yttranden sorterades i stället in som protestkort och inkluderades inte i statistiken. Detta medför att statistikredovisningen blir felaktig. Vidare kräver hon att en ny, uppdaterad och korrekt utställning ska göras där det klart framgår vad som ska byggas. Bl.a. behöver det finnas korrekt information om bilbrons

lutning, hur vilplanen ska utformas, storleken på köpcentrumet, om hissarna ska bli tillgängliga dygnet runt eller vilka byggnader som ska byggas. Det saknas en redovisning av kostnaden för denna förstörelse. Utställningsmodellen på Peter Myndes Backe 3 var missvisande på många sätt. Det fanns ingen papperskopia av detaljplanen i utställningslokalen, och ritningarna man kunde köpa var inte i färg. Inte heller fanns det information i besöksfoldern om hur man kunde lämna synpunkter. Detta framgick i stället på en vägg i datorrummet, men där saknades sista svarsdag. Jämförelsen mot "nollalternativet" som avser nuvarande Slussen i fortsatt förfall, är inte rättvis. Samhällskostnaden för de personliga uppofferingar som påtvingas under byggtiden beskrivs inte. Detaljplanen kommer att föra med sig att vidsträckta utsikter förloras, att en 10,8 meter hög trappa byggs, att ett simbas-sängslikt torg byggs med livsfarliga strömmar, att en åttafilig väg flyttas 25 meter ut i Saltsjön, att lutningen på bron blir för kraftig, att trafiklösningen blir dålig, att rörelsehindrade får få alternativa färdvägar, att trafiken under byggtiden kommer att bli ohanterbar samt att bussarnas alternativa färdvägar kommer att försvinna. Vid samrådet 2010 talades det om att synpunkterna skulle läggas ut på Internet. Detta skedde inte, trots att rekordmånga synpunkter inkommit. Synpunkterna samlades istället i pärmar som fraktades omkring på någon sorts vagn. Utställningen har inte givit en ärlig och opartisk information. Jämförelsebilderna i svartvita arkivbilder från ett folktomt Slussen är ett sådant exempel. Nya Slussen kommer inte att klara av trafiken på ett bra sätt.

Slussen Tranbodarne 13 AB yrkar, såsom det förstås, att antagandebeslutet ska upphävas. Till stöd för sin talan anför bolaget i huvudsak följande. Tranbodarne 13 kommer att beröras av planförslaget bl.a. genom att utsikten kommer att förändras radikalt i norr och västerut när den planerade bebyggelsen framför KF-huset uppförs. Bebyggelsen på Stadsgården bör därför utgå. Om detta inte kan tillgodoses önskar bolaget att den planerade bebyggelsen får sedumtak, att de utformas estetiskt tilltalande samt att man med andra åtgärder minskar olägenheten för fastigheten Tranbodarne 13. Vidare ser bolaget gärna att trappan intill fastigheten som kopplar Katarinavägen med Stadsgården gärna öppnas, att tågtrafiken framför fastigheten (Saltsjöbanan) flyttas och ansluter till den planerade bussterminalen i Katarinaberget, att biltrafiken bör kunna överdäckas samt att analys görs av hur området i anslutning till fastigheten kan utvecklas till det mer positiva. Planförslaget bör inte vinna laga kraft innan dessa och övriga synpunkter tillgodosetts, i annat fall bör den ekonomiska skadan ersättas. Vidare bör den glasade byggnaden framför Södermalmstorg tas bort eller flyttas samt att stadens intentioner att bevara Katarinahissen måste framgå tydligare i planhandlingarna.

Martin Zetherström yrkar att Länsstyrelsen ska upphäva detaljplanen. Till stöd för sin talan anför han i huvudsak följande. Grundidén att göra Slussen till handelsplats på bekostnad av en funktionell trafiklösning har ingen folklig förankring. En rak bro med T-korsningar är en omodern lösning på platsen och medför trängsel, trafikstockningar, luftföroreningar och framkomlighetsproblem för samtliga trafikslag. I detaljplanen finns en rad hinder att ta sig över mellan Gamla stan och

Södermalm. Trappsystemet mellan Södermalmstorg och kajplanet försvårar en naturlig passage och hissalternativet för de tusentals passerande är inte godtagbart. Den planerade gallerian hindrar en smidig passage över Slussen. Själva slussningen vid klaffbroarna innebär ytterligare väntan för cyklister. Lutningen på motorvägsbron som är betingad av gallerians uppbyggnad är obekväma att använda. De föreslagna plattformarna för vila förlänger bron och gör den ännu mer dominerande i Gamla stans miljö. Prognoserna om Mälarens avbördning grundar sig på antaganden. Prognoserna om havsvattnets stigning är ytterligare ett osäkert moment. För att påverka folkopinionen har man låtit Slussen förfalla. Förfallet har sedan jämförts med Nya Slussen. Utställningsmaterialet har riggats på ett vilseledande sätt. Att rekonstruera den nuvarande Slussen har inte utretts seriöst och har avfärdats som ett alternativ i den miljökonsekvensbeskrivning som staden gjort. Dessutom bygger den beslutade detaljplanen på ett ännu inte genomfört samråd om bussterminal i Katarinaberget. På grund av dessa brister och på att detaljplanen ändrats efter samråden ska detaljplanen ställas ut på nytt. Beslutet i kommunfullmäktige har fattats utan ekonomisk täckning. Länsstyrelsen har i detta fall inte hävdats Slussen som riksintresse vilket är felaktigt. Trappanläggningen och kajlinjen i storlek och form försvårar möjligheten att förstå platsens ursprungliga topografi.

Södermalmsparkens Vänner yrkar att Länsstyrelsen ska upphäva det antagna beslutet. Till stöd för sin talan anför föreningen i huvudsak följande. Riksintresset vid Slussen innefattar kulturmiljön, trafiken till lands och till sjöss samt övriga vattenfrågor. Detaljplanen bryter mot flera av dessa riksintressen. Staden har inte beaktat 1987 års riksintresserförklaring av Slussens trafikkarusell utan har under alla år underlåtit att underhålla Slussen på ett adekvat sätt. Bestämmelsen i 6 kap. 12 § miljöbalken om rimliga alternativ har inte uppfyllts. Nollalternativet är inte ett rimligt och jämförbart alternativ då det endast innehåller kontinuerligt underhåll fram till 2030 utan de nödvändiga grundförstärkningar som skulle göra det lika hållbart som detaljplaneförslaget. Brotten mot kulturmiljövärdena är många och det är således fråga om oåterkalleliga skador på natur- och kulturvärden. Vidare innebär förslaget en försämring för gång- och cykeltrafikanter, särskilt för rörelsehindrade samt en försämring avseende flexibiliteten för kollektivtrafikens framkomlighet på platsen. Även säkerheten och framkomligheten för cyklisterna försämras avsevärt då de riskerar att klämmas mellan bilar och bussar på Katarinavägen och Hornsgatan. Cyklisterna stoppas även vid slussningen. Buller, avgaser och vibrationer ökar i och med detaljplaneförslaget. Ur trygghetsaspekt är överfall runt Medborgarplatsen betydligt vanligare än runt Slussen. Vattenfrågans lösning är inte beroende av att Slussen flyttas utan kan göras på befintlig plats. Bussterminalen borde ha behandlats samtidigt som Slussen då den ena planen förutsätter godkännande av den andra. Vad gäller ekonomin har ingen kalkyl redovisats. Utställningen med modell och bilder var missvisande då plexiglasbyggnaderna på Södermalmstorg var nästan osynliga och byggnaderna vid Stadsgårdsleden var i samma material som bakgrunden. Själva detaljplannedokumentet fanns inte uppsatt utan kunde endast beskådas i delar på en monitor. Bilderna var miss-

visande med utdragna perspektiv och solbelysta norrsidor. Bilagorna kunde köpas för 100 kr och vägde 3 kg. Medföljande kartor var endast i svartvitt och höjdangivelserna var få. Bilagorna hade skrivits av olika konsultföretag och var mycket röriga. Från början ingick bussterminalen och utbyggnaden över Söder Mälarstrand mellan T-banebron och Centralbron i samma detaljplan. Söder Mälarstrand visades obebyggd på modellen varvid många har trott att bebyggelsen där har utgått. Planförslaget måste avvisas och ett nytt samråd genomföras tillsammans med planerna för den nya bussterminalen.

Erik Lallerstedt yrkar att Länsstyrelsen ska upphäva detaljplanen. Till stöd för sin talan anför han i huvudsak följande. Han är krögare till restaurang Gondolen, belägen ovanför Katarinahissen, och initiativtagare till alternativförslaget Kulturslussen. Den föreslagna trafiklösningen med en bilbro och ett vatten- och gångtorg i kajplan har starkt ifrågasatts ur trafikteknisk synpunkt. Risken för köbildning är uppenbar och möjligheterna att vända trafiken i nuvarande utformning är obefintlig. Utformningen av bron uttraderar även det klassiska näset mellan stadsdelarna och saknar andra anslutningar till kajplanet än vid de båda brofästena. Genom flyttningen ut i Saltsjön kommer bron och trafiken att dominera utblickarna mot norr från restaurang Gondolen mycket mer än i dag. Vidare är det obegripligt att kommunen prioriterar att bygga nya kontorsbyggnader vid vattnet framför kvarteret Tranbodarne i stället för att göra en så god lösning som möjligt av terminalen för Nacka och Värmdöbussarna. Att förminska förkastningsbranten, ett viktigt element i stadsbilden med några i sammanhanget helt betydelselösa kontorshus är inte heller begripligt. För restaurang Gondolen innebär kontorsbyggnaderna att de delvis kommer att blockera utblickarna mot öster, med framför allt kommer utblickarna att präglas av byggnadernas tak och eventuella terrasser som ligger endast någon våning under restaurangens golv. Även förläggningen av bussterminalen i Katarinaberget är en dyr och dålig lösning. Vidare hänvisar han till Kulturslussens remissvar den 17 juni 2011.

Jan Ohlin yrkar att Länsstyrelsen ska upphäva detaljplanen. Till stöd för sin talan anför han i huvudsak följande. Politikerna har låtit Slussen förfalla i decennier. En ombyggnation är slöseri med allmänna medel. Inför det vägledande beslutet 2007 när alternativen skulle jämföras sattes priset för renoveringen för högt samtidigt som priset för nybyggnation sattes för lågt. Fakta har därmed undanhållits och förvrängts för att genomdriva en ombyggnation. Under hela processen har man använt sig av felaktig statistik, vilseledande formuleringar och annan missvisande information som eskalerade under 2011. De pengarna man sparat på Slussens underhåll genom åren har varken reserverats eller redovisats. Den smidiga klöverbladskonstruktionen har övergivits och i stället ersatts med omoderna T-korsningar vilka kommer att medföra köbildningar, buller och luftföroreningar. Det kommer även att göra området mer sårbart då det krävs lite för att stoppa trafikflödet. Vägbrons kraftiga lutning kommer att medföra negativa konsekvenser för alla trafikslag. Dagens konstruktion ger många alternativ för många trafikanter och generösa utsikter mot både Mälaren och Saltsjön. Synpunkter som framförts

av Länsstyrelsen är naturligtvis väsentliga frågor. Ändringar i planförslaget har medfört att en ny utställning borde ha skett. Även ändringen av tillgängligheten är en väsentlig ändring som kräver ny utställning. Detaljplanen präglas av en okänslighet för både stadsbild och de fria vyer som i dag präglar Slussen, trots att platsen har ett kulturhistoriskt värde och anges som ett riksintresse. Detaljplanen strider även mot Boverkets normer om tillåtna lutningar på allmänna platser som inte får överstiga 2 procent. Den "nödlösning" i form av två x-markeringar som detaljplanen försetts med efter utställningen är inget fullgott alternativ till tillgängliga gångförbindelser på allmän platsmark. Det finns ännu inga avtal som reglerar hur och var hissar ska byggas inom köpcentret. Inte heller dimensionering, kapacitet, driftsäkerhet m.m. är reglerat. Detaljplanen för Slussen innebär att nuvarande kajer rivs och att stora delar av näset grävs upp för nya, stora vattenområden. Detta leder till allvarliga risker för sättningar och ras för både mark, anläggningar och byggnader i och intill de nya vattenområdena. Slutligen kommer många fastigheter i området att påverkas negativt under byggnationen. Förutom risker för sättningar, buller, vibrationer m.m. kommer många fastigheter att få sämre miljö i form av skymmande byggnader, försämrat dagsljus och störande biltrafik. Detaljplanen strider mot miljöbalken då underlaget för den antagna detaljplanen inte betraktas utifrån bestämmelserna i 6 kap. 7 och 12 §§.

Greger Widgren, Susanne Berger, Maria Dal, Tor Dal, Göran W Holmgren, Kulturarvet – ej till salu!, Thomas Fång, Siv Jansson, Yvonne Ingridsdotter, As-sad Shah, Willy Hermansson, Kerstin Hermansson, Erling Ericsson, Lennart Ehr-gård, Sofie Björck, Eva Gernandt, Kerstin Fagerström, Kerstin Andrée, Margareta Bergström, Jurgen Wahlberg, Siv Englund, Karin Schmidt, Göran Wetterberg, Åke Karlsson, Peter Eller, Gertrud Båge, Gudrun Holmgren, Barbro Rahm, Lotta Barlach, Eva Björklund, Raimo Saarinen, Mona Saarinen, Magnus Eriksson, Anna-Lena Carlberg, Eva Ursing, Annika Hökerberg, Ole Settergren, Kerstin Berggren, Jacob Cederström, Franciska Runnestad, Hörselskadades förening, Kimmo Larén, Maggie Svendsen, Erik Ohlsson, Håkan Sandh, Erik Casten Carl-berg, Birgitta Carlberg, Carina Andersson, Anders Forsslund, Gunilla Kullberg, Gunilla Lundahl, Birgitta Palmertz, Anna Ardelius, Lennart Sandström, Elise Killander, Per Isaksson, Inger Dahlberg, Eva Lundholm, Anders O Blomberg, Agneta Jarleman Elers, Anita Blomqvist, Hildegard Trinkies, Teresa Wachtmeis-ter, Helena Haage, Gunilla Sandegård, Gunhild Shah, Märtha Lilja, Pauline C Berg, Tommy Jacobson, Maria Lindberg Howard, Britt Monti, Roland Jonsson, Lisbeth Kallaes, Anne-Charlotte Harvey, Christine Roman, Lars Udehn, Kitten Wideberg Franzén, Fredrika Herland, Eva Lindgren, Maria Tellander, Claes Trygger, Kerstin Sterner, Ingrid Wermelin de Lange, Johan Kruse, Anne-Marie Kruse, Alja Skirgård, Pia Appelgren, Åsa Hofberg-Pettersson, Maud Wikström, Jens Busch, Ami Lindkvist, Karin Arborelius Lala, Ulla-Stina Karlsson Landberg, Claes Henning, Anna-Karin Bylund, Mette Kjörstad, Lars-Åke Näsman, Lars Fryxell, Håkan Eriksson, Kjell Sundstedt, Per Lilliehorn, Bo Hellgren, Satu Ols-son, Lena Tranberg, Gertrud Liljedahl, Katarina Marklund, Per Hansson, Pia Granö, Richard Åhlin, Mats Hegnell, Sonja Herlin, Lennart Larsson, Christina

Thomas Dahlberg, Kerstin Lager, Mattias Larsson, Carina A Boberg, Göran Sandberg, Helena Bodh, Christina Leijonhufvud, Anna-Lena Jonsberg, Olle Pettersson, Jan Lindh, Therese Ljungqvist, Anne-Marie Ericsson, Anna-Kristina Thulin, Håkan Thulin, Eva Jäderberg, Sten Winblad, Brita Landorff, Eva Lagerheim, Lotta Kühlhorn, Solveig Palmqvist, Marie Cederlund, Ann Lindén, Carina Ahlburg, Synskadades Riksförbund Stockholms stad, Jorge Calbucura, Benny Andersson, Inger Lagercrantz, Erik Ahlsén, Lilliane Engholm, Anders Ekholm, Hillevi Berglund, Agneta Lagercrantz, Göran Öberg, Stina Falklind-Gross, Jim Löfgren, Barbro Stribolt, Stefan Lifvegren, Anna Aspenström, Svante Forsström, Astrid Gustafsson, Clara von Rettig, Mats Lundblad, Arne Wallrén, Margareta Petré, Carl Magnus Ring, P G Jonsson, Lena Wager och Jan-Erik Odenbalk yrkar att detaljplanen ska upphävas. De har sammanfattningsvis haft invändningar mot att planprocessen varit felaktig, att nollalternativet är orimligt, att miljökonsekvensbeskrivningen varit bristfällig, att bussterminalen inte ska brytas ur nuvarande detaljplan, att bilbron ska minskas eller grävas ner, att T-korsningarna är omoderna och dåliga trafiklösningar, att topografien på platsen inte går att avläsa, att stadsbilden förstörs, att utsikten kommer att skymmas för mycket och helt försvinna på vissa håll, att den nya bebyggelsen inte passar in i området, att den nya ombyggnationen skadar kulturmiljön, att ombyggnationen inte uppfyller kraven på tillgänglighet, att de stora ytorna kräver stort och dyrt underhåll, att de vatten nära ytorna och trappanläggningarna utgör en säkerhetsrisk, att projektet kostar för mycket pengar och att pengarna inte finns, att nuvarande Slussen istället borde renoveras, att gallerian bör slopas och innebär negativa konsekvenser för handeln i närområdet, att cykelvägdragningen bör planeras om så att den blir säkrare och cyklister slipper vänta på båtslussning, att parken är ett främmande tillskott i miljön, att bussterminalen bör flyttas, att många boende runt omkring kommer att bli störda av buller under ombyggnationen, att översvämningsaspekterna ska utredas vidare, att en tunnelbana bör byggas till Nacka och Värmdö samt olika förslag på hur planen bör ändras.

Flera av klagandena har inkommit med ytterligare skrivelser till Länsstyrelsen.

Motivering

PG Jonsson har återkallat sitt överklagande av kommunens antagandebeslut. Länsstyrelsen avskriver därför ärendet i denna del.

En ny plan- och bygglag (2010:900), PBL, trädde i kraft den 2 maj 2011 och den äldre plan- och bygglagen (1987:10), ovan och nedan benämnd ÄPBL, upphörde att gälla. Enligt andra punkten i övergångsbestämmelserna till PBL ska äldre föreskrifter fortfarande gälla för ärenden som har påbörjats före den 2 maj 2011. ÄPBL ska således tillämpas i detta ärende.

Talerätten

Enligt 22 § förvaltningslagen (1986:223) får ett beslut överklagas av den som beslutet angår om det gått honom emot och beslutet kan överklagas. Enligt rättsprax-

is anses ett beslut att anta en detaljplan angå ägare till, hyresgäster eller boende på de fastigheter som ligger inom planområdet eller som gränsar direkt till detta. Även om en gata eller väg skiljer klagandens fastighet från det i ärendet aktuella planområdet brukar rätt att överklaga anses föreligga. Därutöver anses beslutet angå ägare till fastigheter samt hyresgäster och boende i nära grannskap om de är särskilt berörda med hänsyn till arten och omfattningen av den aktuella åtgärden, natur- eller trafikförhållandena på platsen m.m. Vidare anses de som har fått en underrättelse om beslut att anta en detaljplan med besvärshänvisning ha rätt att överklaga ett planbeslut (jfr. RÅ 1991 ref. 80).

Av 13 kap. 5 § ÄPBL framgår dessutom att ett beslut att anta en detaljplan får överklagas endast av den som senast under utställningstiden skriftligen har framfört synpunkter som inte blivit tillgodosedda.

Kulturarvet – ej till salu!, Hörselskadades förening och Synskadades Riksförbund i Stockholms stad är inte upptagna i den fastighetsförteckning som upprättats över berörda fastigheter och äger inte heller, såvitt visats, någon fastighet som gör föreningarna till berörda sakägare. Föreningarna är inte heller i sig sådana sammanslutningar som på grund av bestämmelserna i 5 kap. 30 § ÄPBL ska anses vara berörda av det överklagade beslutet på sådant sätt att klagorätt föreligger. Överklagandet av Kulturarvet – ej till salu!, Hörselskadades förening och Synskadades Riksförbund i Stockholms stad ska därför avvisas, dvs. inte tas upp till prövning.

Vad avser Greger Widgren, Susanne Berger, Maria Dal, Tor Dal, Thomas Fång, Yvonne Ingridsdotter, Assad Shah, Willy Hermansson, Kerstin Hermansson, Erling Ericsson, Lennart Ehergård, Sofie Björck, Kerstin Fagerström, Kerstin Andrée, Margareta Bergström, Jurgen Wahlberg, Karin Schmidt, Åke Karlsson, Peter Eller, Gertrud Båge, Gudrun Holmgren, Barbro Rahm, Lotta Barlach, Eva Björklund, Raimo Saarinen, Mona Saarinen, Magnus Eriksson, Anna-Lena Carlberg, Annika Hökerberg, Ole Settergren, Jacob Cederström, Franciska Runnestad, Maggie Svendsen, Erik Ohlsson, Håkan Sandh, Erik Casten Carlberg, Birgitta Carlberg, Carina Andersson, Anders Forsslund, Gunilla Kullberg, Birgitta Palmertz, Anna Ardelius, Lennart Sandström, Elise Killander, Per Isaksson, Inger Dahlberg, Eva Lundholm, Anders O Blomberg, Agneta Jarleman Elers, Anita Blomqvist, Hildegard Trinkies, Teresa Wachtmeister, Helena Haage, Gunilla Sandegård, Gunhild Shah, Märtha Lilja, Pauline C Berg, Tommy Jacobson, Maria Lindberg Howard, Britt Monti, Roland Jonsson, Lisbeth Kallaes, Anne-Charlotte Harvey, Eva Lindgren, Maria Tellander, Claes Trygger, Kerstin Sterner, Ingrid Wermelin de Lange, Johan Kruse, Anne-Marie Kruse, Alja Skirgård, Pia Appelgren, Åsa Hofberg-Pettersson, Jens Busch, Ami Lindkvist, Karin Arborelius Lala, Ulla-Stina Karlsson Landberg, Claes Henning, Anna-Karin Bylund, Mette Kjörstad, Lars-Åke Näsman, Lars Fryxell, Håkan Eriksson, Per Lilliehorn, Bo Hellgren, Satu Olsson, Lena Tranberg, Gertrud Liljedahl, Katarina Marklund, Per Hansson, Pia Granö, Richard Åhlin, Mats Hegnell, Sonja Herlin, Christina

Thomas Dahlberg, Kerstin Lager, Mattias Larsson, Carina A Boberg, Göran Sandberg, Helena Bodh, Christina Leijonhufvud, Anna-Lena Jonsberg, Olle Pettersson, Jan Lindh, Therese Ljungqvist, Anne-Marie Ericsson, Anna-Kristina Thulin, Håkan Thulin, Sten Winblad, Brita Landorff, Eva Lagerheim, Lotta Köhlhorn, Marie Cederlund, Ann Lindén, Carina Ahlburg, Jorge Calbucura, Benny Andersson, Inger Lagerman, Erik Ahlsén, Liliane Engholm, Hillevi Berglund, Agneta Lagercrantz, Göran Öberg, Stina Falklind-Gross, Jim Löfgren, Stefan Lifvegren, Anna Aspenström, Svante Forsström, Astrid Gustafsson, Clara von Rettig, Mats Lundblad, Arne Wallrén och Jan-Erik Odenbalk har de kommit in med synpunkter under planförfarandet som inte blivit tillgodosedda. De är dock bosatta utanför planområdet och på ett sådant avstånd att de inte kan anses berörda av antagandebeslutet på ett sådant sätt att de kan tillerkännas rätt att överklaga beslutet. Endast den omständigheten att en person bor i kommunen och har synpunkter på planeringen i kommunen som inte har tillgodosetts medför inte en rätt att överklaga ett planbeslut. Även överklagandena av ovanstående personer ska därför avvisas.

Vad gäller Göran W Holmgren, Siv Jansson, Eva Gernandt, Siv Englund, Göran Wetterberg, Eva Ursing, Kerstin Berggren, Kimmo Larén, Gunilla Lundahl, Christine Roman, Lars Udehn, Kitten Wideberg Franzén, Fredrika Herland, Maud Wikström, Kjell Sundstedt, Lennart Larsson, Eva Jäderberg, Solveig Palmqvist, Anders Ekholm, Barbro Stribolt, Margareta Petré, Carl Magnus Ring och Lena Wager har de inte inkommit med synpunkter under planförfarandet före eller under utställningstiden. De har därför inte rätt att överklaga kommunens beslut. Deras överklaganden ska därför avvisas.

Prövningen i övrigt

Länsstyrelsen tar upp överklagandena av Kommanditbolaget T-bodarne, Slussen Tranbodarne 13 AB, AB Lady Patricia, Pontvik Arkitekter, Magnus Danielsson, Kjell Mattsson, Hyresgästföreningen Södermalm, Carl Johan De Geer, Ann Malcander, Sten Johan Hedman, Lars Kugelberg, KG Nilsson, Birgit Öberg, Monica Gunne, Christina Björk, Lena Murray, Elisabeth Daram, Lars Bildt, Christer Hellekant, Fredrik Larsson, Gunnar Mattsson, Mattias Palme, Ulla Littgren, Caspar Settergren, Suzanne Hedberg, Fastighets AB Fiskargatan, Fastighets AB Fiskaren mindre 15, Kangliang Zheng, Jill Goldberg, Peter Overödder, Anne Andersson, Anders Höglund, Inga Reinholdsson, Björn Wetterling, Pro Scandinavia AB, Elisabeth Berggren, Stadsgårdens Vänner ideella förening, Naturskyddsföreningen i Stockholms län, Gamla Stan Sällskapet, Jacqueline Cederström, Berit Bergqvist, Martin Zetherström, Södermalmsparkens Vänner, Erik Lallerstedt och Jan Ohlin till prövning.

Planområdet omfattar ca 130 000 kvm. Området avgränsas i norr av de sydligaste kvarteren utmed Munkbron och Skeppsbron. I öster omfattas vattenområdet från Gamla stan till Stadsgårdsleden i höjd med Birkaterminalen. Mot söder avgränsas planområdet av fastigheterna Tranbodarne 11 och 12 (KF-huset och Glashuset),

befintlig tunnelbaneentré vid Ryssgården samt Stadsmuseet. I väster löper planområdesgränsen utmed kvarteret Överkikaren mot Södermalmstorg. Därefter omfattas delar av området vid Stadsgårdsleden mellan tunnelbanebron och Centralbron. Norr om detta område ligger planområdesgränsen utmed tunnelbanebrons östra sida för att sedan igen möta Munkbron. Syftet med planen är att möjliggöra ombyggnation av Slussenområdet med nya publika platser, gator och kajer, ny- och ombyggnation av funktioner och ytor kopplade till kollektivtrafiken samt reglera bygggrätter för ny bebyggelse. Planen syftar också till att möjliggöra nybyggnation av slussränna samt nya avbördningskanaler från Mälaren till Saltsjön.

Inledningsvis kan anföras att Länsstyrelsen enligt 13 kap. 8 § ÄPBL antingen ska fastställa eller upphäva antagandebeslutet i dess helhet. Länsstyrelsen kan således inte med anledning av överklagandena göra ändringar i eller tillägg till planen eller pröva någon annan planutformning än den kommunen har antagit.

Länsstyrelsen vill vidare erinra om att enligt 1 kap. 2 § ÄPBL är det en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten. Med hänsyn härtill äger kommunen själv, inom vida ramar, att avgöra hur marken ska disponeras samt hur miljön ska utformas i den egna kommunen. Stor vikt bör tillmätas de lämplighetsprövningar som kommunen har företagit. Den statliga kontroll som prövningen innefattar vid ett överklagande stannar därför i många fall vid en prövning av om ett överklagat kommunalt beslut att anta en detaljplan ligger inom ramen för det handlingsutrymme som de materiella reglerna ger kommunen.

Vid planläggning ska enligt 1 kap. 5 § ÄPBL både enskilda och allmänna intressen beaktas. Kommunens beslut att anta en detaljplan bör enligt förvaltningsrättsliga grunder således upphävas endast om kommunen i sin bedömning gjort en felaktig avvägning mellan motstående enskilda intressen eller motstående enskilda och allmänna intressen, eller i de fall då kommunen förfarit felaktigt vid handläggningen av planärendet. Länsstyrelsens prövning i ett ärende avseende en överklagad detaljplan avser därför i allt väsentligt frågor som är av betydelse för de klagande i deras egenskap av sakägare eller boende, dvs. frågor som rör de klagandes enskilda intressen. Länsstyrelsen har således i ärendet att göra en avvägning mellan klagandens enskilda intressen men samtidigt beakta kommunens handlingsfrihet när det gäller utformningen av planen.

Länsstyrelsen har i förevarande ärende endast att pröva den nu överklagade detaljplanen. Såsom ovan anförts har Länsstyrelsen enligt 13 kap. 8 § ÄPBL antingen att fastställa eller upphäva antagandebeslutet i dess helhet. Eftersom Länsstyrelsen endast prövar det överklagade beslutet kommer prövningen inte att omfatta detaljplanen för bussterminalen i Katarinaberget. Inte heller frågor som rör kostnaderna för projektet kan prövas i detta detaljplaneärende. Det kan vidare konstateras att Länsstyrelsens materiella prövning endast omfattar det som regleras i detaljplanen, dvs. mark- och vattenanvändningen samt byggnaders uppförande och utformning på marken. Frågor som rör den slutliga utformningen av Slussen

prövas i samband med planens genomförande. Länsstyrelsen konstaterar att till detaljplanen finns ett gestaltungsprogram som behandlar stadsbyggnad, offentliga rum och arkitektur. Av plankartan med bestämmelser framgår att gestaltungsprogrammet ska följas för respektive område och berörd byggherre. Vilka närmare föreskrifter eller åtgärder i övrigt som kan behöva vidtas för att undvika skador eller olägenhet inom området under byggnationstiden får även det prövas i samband med genomförandet och utgör således inte skäl för att upphäva antagandebeslutet.

Länsstyrelsen vill vidare upplysa om att civilrättsliga frågor som rör avtal eller andra rättigheter inte kan prövas av Länsstyrelsen eller påverka Länsstyrelsens bedömning vid prövning av ärendet enligt ÄPBL. Sådana frågor prövas i annan ordning. Inte heller tar Länsstyrelsen i beaktande att de öppna ytorna och trapporna kommer att kräva underhåll eller om planförslaget strider mot väglagen (1971:948). Vad gäller tillståndsfrågorna för att anlägga och driva vattenverksamheterna kommer de att behandlas i ett separat ärende hos Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt och ingår således inte heller i Länsstyrelsens nu aktuella prövning.

För planområdet gäller i dag sexton detaljplaner. Genomförandetid löper ännu för en av planerna, Dp 1998-00893 som vann laga kraft den 27 februari 2003. Genomförandetiden för den planen upphör den 27 februari 2013. Enligt 5 kap. 11 § första stycket ÄPBL får en detaljplan före genomförandetidens utgång mot berörda fastighetsägares bestridande ändras eller upphävas endast om det är nödvändigt på grund av nya förhållanden av stor allmän vikt, vilka inte kunnat förutses vid planläggningen. Detaljplanen vars genomförandetid ännu löper anger en byggrätt för nytt hotell ovanpå tunnelbaneuppgången mot Ryssgården. Länsstyrelsen konstaterar att ingen av klagandena i ärendet har framfört att de motsätter sig att denna detaljplan ändras eller att de inte kan nyttja detaljplanen. Mot bakgrund härav finner Länsstyrelsen att ingen av klagandena är en sådan berörd fastighetsägare som avses i 5 kap. 11 § första stycket ÄPBL. Vidare bedömer Länsstyrelsen att ombyggnationen av Slussen är av stor allmän vikt. Något hinder enligt 5 kap. 11 § ÄPBL att ändra eller upphäva den gällande detaljplanen med en löpande genomförandetid eller övriga gällande detaljplaner föreligger därför inte.

Handläggningen m.m.

Det har framförts invändningar mot att överklagandetiden gick ut den 10 januari 2012, och inte den 9 januari 2012 såsom framgick av kommunens kungörelse den 19 december 2011. Som ovan konstaterats antog kommunfullmäktige i Stockholms kommun detaljplanen för Slussen den 12 december 2011, § 23. Protokollet justerades direkt, dvs. samma dag. Protokollet avseende § 23 tillkännagavs, dvs. anslogs, på kommunens anslagstavla dagen efter den 13 december 2011. Av 13 kap. 3 § andra stycket ÄPBL jämförd med 23 § andra stycket förvaltningslagen (1986:223) framgår att tiden för överklagande av ett beslut att anta en detaljplan räknas från den dag då justeringen av protokollet med beslutet har tillkännagetts

på kommunens anslagstavla. Tiden för överklagande är tre veckor. Länsstyrelsen konstaterar därmed att tiden för överklagandet gick ut den 3 januari 2012. Kommunen har dock i kungörelsen uppgivit att sista dagen för överklagandet var den 9 januari 2012. Kommunen har därmed lämnat en felaktig besvärshänvisning. Eftersom ingen enskild person ska lida någon rättsförlust av att kommunen lämnat en felaktig besvärshänvisning har emellertid alla överklaganden som kommit in till kommunen senast den 9 januari 2012 tagits upp även om dessa egentligen kommit in för sent. Skäl saknas därmed att upphäva detaljplanen på denna grund.

Klagandena har i överklagandena anfört att efter samråd 2010 och inför utställningen 2011 har detaljplanen ändrats på ett väsentligt sätt varför planen borde ha gått till ett förnyat samråd och inte utställning. Länsstyrelsen konstaterar att syftet med samråd är att förbättra beslutsunderlaget och ge möjlighet till insyn och påverkan. Det ligger således i sakens natur att samrådet kan leda till stora förändringar samt att vissa dokument kan tyckas vara motsägelsefulla. Enbart dessa omständigheter, att förslaget genomgår sådana förändringar, medför dock inte att ett nytt samrådsförfarande ska inledas.

Vad gäller invändningarna mot utställningsförfarandet konstaterar Länsstyrelsen att det av kungörelsen den 3 maj 2011 framgår att planförslaget har ställts ut vid Stadsbyggnadsexpeditionen i Tekniska Nämndhuset, Fleminggatan 4, under tiden den 3 maj – 19 juni 2011, varvid kopior av handlingarna har kunnat erhållas mot en avgift. Av kungörelsen framgår vidare att planförslaget under utställningstiden även visats i Slussenprojektets informationslokal på Sjömanshemmet vid Slussen, Peter Myndes Backe 3. Där har det funnits en modell över planförslaget samt bilder, illustrationer och tillhörande text. Länsstyrelsen konstaterar att kraven i 5 kap. 23 och 26 §§ ÄPBL är uppfyllda då utställningen vid Tekniska Nämndhuset varit utställd under minst tre veckor samt att alla relevanta handlingar funnits att tillgå vid utställningen. Länsstyrelsen konstaterar att det inte finns något krav enligt ÄPBL att kommunen ska ha planförslaget utställt på flera ställen eller ska visa en modell av förslaget. Även om alla handlingar i ärendet inte funnits tillgängliga i informationslokalen på Peter Myndes Backe 3 har det således inte förelegat någon brist enligt ÄPBL. Skäl att upphäva detaljplanen på denna grund föreligger därmed inte.

Det har vidare framförts invändningar mot att detaljplaneförslaget ändrats väsentligt efter utställningen, varför en ny utställning borde ha gjorts. Av 5 kap. 27 § tredje stycket ÄPBL framgår att om planförslaget ändras väsentligt efter utställningen, ska en ny utställning ske. Några uttalanden om vad som kan utgöra en väsentlig ändring görs inte i förarbetena. Med hänsyn till syftet med en utställning torde i kravet på väsentlighet få anses ligga att det ska vara fråga om ändringar som påverkar miljön inom planområdet eller en del av detta och som är av intresse för allmänheten eller har väsentlig betydelse för sakägare och andra inom det område som berörs av ändringen. En ändring som medför att bestämmelserna om statlig prövning enligt 12 kap. ÄPBL kan bli tillämpliga torde t.ex. regelmässigt

kräva ny utställning. Även i de fall det förflyter lång tid mellan utställningen och frågan om antagande av planen tas upp bör en ny utställning ske (se Didön m.fl. Plan- och bygglagen, s. 5:136, suppl. 12). Av handlingarna i ärendet framgår att plankarta, planbeskrivning och genomförandebeskrivning har reviderats efter utställningen. Plankartan har vid revideringen försetts med två s.k. x-områden för att säkra allmänhetens tillgänglighet mellan kajplan och torgplan på Södermalmssidan samt mellan kajplan, torgplan, tunnelbana och Saltsjöbanan. På plankartan är dessa två områden betecknade med x1 respektive x2. Planbeskrivningen har vidare kompletterats med ett förtydligande avseende denna fråga under trafikkapitlet; tillgänglighet för gående. Genomförandebeskrivningen har även kompletterats med en beskrivning av x-områdena samt att dessa ska inrättas med officialservitut. Slutligen har plankartan kompletterats med att det är den äldre plan- och bygglagen (1987:10), som tillämpats vid framtagandet av detaljplanen. Länsstyrelsen bedömer att dessa ändringar inte kan anses vara väsentliga. En ny utställning har därmed inte behövt göras.

Kritik har framförts mot att kommunen under planprocessen inte har redovisat alla inkomna namnlistor och att alla namn i namnlistorna eller på protestkort inte har räknats in i statistiken, vilket medför att statistiken blivit felaktig. Av 5 kap. 21 § andra stycket ÄPBL framgår att de synpunkter som har framförts vid samråden samt kommentarer och förslag med anledning av synpunkterna ska redovisas i en samrådsredogörelse. Detsamma gäller de skriftliga synpunkter som inkommer under utställningen, då de enligt 5 kap. 27 § ÄPBL ska sammanställas i ett utställningsutlåtande som ska fogas till handlingarna i ärendet. Av handlingarna i ärendet framgår att det inkommit en stor mängd yttranden under samråd och utställning. Yttrandena har redovisats i en samrådsredogörelse respektive utställningsutlåtande och uppfyller således kraven i 5 kap. ÄPBL. De namnlistor som inkommit har redovisats som namnlistor med en sammanfattning av yttrandets synpunkter samt hur många underskrifter som listan hade. Yttrandena/protestkorterna har också funnits att tillgå på stadsbyggnadskontoret för dem som önskat fördjupa sig i yttrandena, t.ex. beslutande politiker. Länsstyrelsen anser att hanteringen och redovisningen av namnlistor har skett på ett godtagbart sätt. Vad klaganden anfört utgör inte skäl att upphäva antagandebeslutet.

Klagandena har ifrågasatt om det är lagligt att separera detaljplanerna för Slussen och den nya bussterminalen i Katarinaberget på så sätt som gjorts samt att samråd och utställning borde ha skett parallellt för de båda planerna. Länsstyrelsen konstaterar att program- respektive plansamråd genomfördes under 2007 och 2010 för Slussen där bussterminalen var en del av planen med en lokalisering på kajen framför KF-huset och Glashuset. Efter plansamrådet 2010 framkom flera viktiga synpunkter vilket ledde fram till att förslaget med bussterminalen övergavs. I stället beslutade stadsbyggnadsnämnden den 31 mars 2011 att påbörja planarbetet för en ny bussterminal i Katarinaberget samt att genomföra plansamråd parallellt med utställningen för detaljplanen för Slussen. Länsstyrelsen konstaterar att det inte finns några krav på hur en detaljplan ska avgränsas. Inte heller finns det något

som hindrar att en kommun bryter ut ett område ur ett planprogram eller en detaljplan och istället gör den till en separat detaljplan i det fall kommunen finner det lämpligt. Det är kommunen som i första hand bestämmer detaljplanens avgränsning. Länsstyrelsen finner inte, med hänsyn till vad som framkommit i ärendet, att de två planerna måste bedömas i ett sammanhang eller att de båda planerna behövt genomgå ett parallellt samråd eller utställning.

Flera klaganden har haft invändningar avseende att lutningen på vägbron med dess gångförbindelser är brantare än vad gällande byggregler anger. Även lutningen av den nya cykelbron utefter tunnelbanan, ramper m.m. har ifrågasatts. Vidare har invändningar framförts mot att de två x-markeringar som detaljplanen försetts med efter utställningen, inte är något fullgott alternativ till tillgängliga gångförbindelser på allmän platsmark. Länsstyrelsen konstaterar att dessa frågor regleras i Boverkets föreskrifter och allmänna råd om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga på allmänna platser och inom områden för andra anläggningar än byggnader, BFS 2004:15. I föreskrifterna anges bl.a. att platser och områden, gångytor samt passager mellan olika typer av gångytor och platser som ansluter till gångytor ska utformas, placeras och markeras så att de inte medför hinder för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Vad gäller gångytor uttalar Boverket som allmänt råd under 7 § i ovan nämnda föreskrift att en gångyta bör vara så horisontell som möjligt eftersom en längdlutning brantare än 1:50 kan vara svår att använda för personer med nedsatt rörelseförmåga samt bör inte luta mer än 1:50 i sidled. Dessutom framgår det av det allmänna rådet till 9 § i föreskriften att ramper bör luta högst 1:20 mellan minst 2 meter långa vilplan. Av handlingarna i ärendet framgår att lutningar på gator, broar och ramper kommer att uppnå 1:20 och att en flackare lutning inte kommer att vara möjlig på platsen då dess topografi inte medger detta. Länsstyrelsen konstaterar således att ramperna uppfyller rekommendationerna i Boverkets allmänna råd. Gator och broar kommer dock inte att klara rekommendationerna. Länsstyrelsen konstaterar dock att Boverkets allmänna råd inte är bindande utan endast anger hur någon kan eller bör handla i ett visst avseende. När det gäller tillgängligheten framgår det av handlingarna i ärendet att det på två platser på Södermalmssidan kommer att finnas hissar och rulltrappor som förbinder kajplan med torgplan. Dessa är lokaliserade dels inom C1-byggnaden, i anslutning till den låga västra gångbron över Slussentorget mellan Gamla stan och Södermalm, dels i anslutning till Katarinahissen. Båda dessa kopplingar kommer att vara öppna dygnet runt och anläggningarna kommer att ägas, drivas och underhållas av kommunen. Vidare kommer kopplingen i anslutning till Katarinahissen också att säkerställa en allmän koppling mellan tunnelbanas norra entré, Salt-sjöbanan och kajen. De två hiss- och rulltrappskopplingarna mellan kaj- och torgplan har markerats med x-områden på plankartan.

Mot bakgrund av det ovan anförda finner Länsstyrelsen att tillgängligheten och användbarheten inom området får anses vara godtagbar. Den slutliga utformningen prövas i samband med planens genomförande. Vad klagandena anfört om till-

gänglighet och användbarhet utgör enligt Länsstyrelsens mening inte skäl att upphäva antagandebeslutet.

Länsstyrelsen bedömer inte heller i övrigt att plankartan behöver kompletteras med fler bestämmelser såsom klagandena gjort gällande. Länsstyrelsen finner att det tillräckligt tydligt framgår hur planen reglerar miljön. Vad gäller Katarinahissen konstaterar Länsstyrelsen att den har givits en q-bestämmelse i detaljplanen för att säkra dess framtida roll i nya Slussen.

När det gäller invändningarna mot själva miljökonsekvensbeskrivningen konstaterar Länsstyrelsen att i 6 kap. 12 § miljöbalken görs en uppräkningslista över vad en miljökonsekvensbeskrivning för detaljplaner ska innehålla. I miljökonsekvensbeskrivningen ska den betydande miljöpåverkan som planens eller programmets genomförande kan antas medföra identifieras, beskrivas och bedömas. Rimliga alternativ med hänsyn till planens eller programmets syfte och geografiska räckvidd ska också identifieras, beskrivas och bedömas. Vidare anges i 6 kap. 13 § miljöbalken att en miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla de uppgifter som är rimliga med hänsyn till bedömningsmetoder och aktuell kunskap, planens innehåll och detaljeringsgrad, allmänhetens intresse, och att vissa frågor kan bedömas bättre i samband med prövningen av andra planer och program eller i tillståndsprövningen av verksamheten och åtgärder. Paragrafen anger vidare med vilka samråd ska ske innan omfattningen och detaljeringsgraden i miljökonsekvensbeskrivningen av planer och program bestäms. Enligt Länsstyrelsens mening är det knappast möjligt att generellt ange när en miljökonsekvensbeskrivning ska anses så bristfällig att detaljplanebeslutet ska upphävas. Detta måste bedömas från fall till fall med utgångspunkt i de frågor som miljökonsekvensbeskrivningen i det enskilda fallet ska belysa.

I framtagna miljökonsekvensbeskrivningar har frågan om alternativredovisning avseende lokaliseringsalternativ, lokalisering av bussterminal, utformningsalternativ och utveckling efter plansamråd behandlats. Vidare beskrivs miljökonsekvenserna på luftkvaliteten, kulturmiljön, landskapsbild, buller, rekreation och stadsliv, risk och säkerhet, hälsa, dagvatten, sjöfart och hushållning med naturresurser.

I propositionen Miljöbedömningar av planer och program (prop. 2003/04:116 s. 64) framgår att med rimliga alternativ med hänsyn till planen eller programmets räckvidd menas olika alternativa sätt att uppnå målen med planen eller programmet. När det gäller markanvändningsplaner är uppenbara alternativ att områden som avdelats för en viss typ av verksamhet eller ändamål utnyttjas för annat ändamål, liksom att alternativa områden väljs ut för sådana verksamheter och ändamål. Rimliga alternativ belyses även i Naturvårdsverkets allmänna råd om miljöbedömningar av planer och program (NFS 2009:1). Där anges bl.a. att alternativ som innebär att syftet med planen inte kan nås inte kan anses rimliga. Syftet med planen bör dock inte vara så snävt formulerat att det bara finns ett rimligt alternativ eller att möjligheten att utveckla alternativet är kraftigt begränsad. Det idealis-

BESLUT

Datum
2012-05-03

Beteckning
4031-38307-11

ka är att det slutliga förslaget innebär en så liten negativ miljöpåverkan som möjligt och så stor positiv miljöpåverkan som möjligt. Det finns dock inget juridiskt krav på att en myndighet eller kommun måste välja det miljömässigt bästa alternativet, utan syftet med förfarandet är att miljöaspekterna ska beaktas (prop. 2003/04:116 s. 68).

Med anledning av ovanstående har kommunen tagit fram en separat promemoria avseende alternativ (Fördjupnings-PM Alternativredovisning). Promemorian beskriver vilka alternativ som bedömts kunna uppfylla syftet med detaljplanen och som därför har konsekvensbedömts utifrån miljöbalkens krav och kriterier. Alternativ som erbjudit en helhetslösning för Slussenområdet och som bedömts kunna uppfylla syftet med detaljplanen har beskrivits och konsekvensbedömts medan övriga inkomna förslag av olika skäl har förkastats. De alternativ som har behandlats är både de som tagits fram på uppdrag av Stockholms stad samt de alternativ som inkommit från privatpersoner och privata intressenter, t.ex. "Ny syn på Slussen" och "Knutpunkt Slussen". Bedömningen av alternativen sträcker sig från det att beslut fattades om att starta den formella planprocessen med planläggning fram till PM:ens datering i april 2011

Av upprättad miljökonsekvensbeskrivning framgår att kommunen har redovisat konsekvenserna av dels ett nollalternativ, dvs. att detaljplanen inte genomförs utan att Slussen endast fortsättningsvis kommer att underhållas, dels ett nuläge. Länsstyrelsen finner, mot bakgrund bl.a. av vad som framförts i ovan nämnda proposition, att de krav på redovisning av alternativ som följer av ÄPBL och miljöbalken är uppfyllt. Länsstyrelsen finner vidare att miljökonsekvensbeskrivningen är tillräckligt omfattande med hänsyn till den prövning som ska göras, planens omfattning och påverkan på miljön. Vad klagandena har anfört om miljökonsekvensbeskrivningen utgör enligt Länsstyrelsens mening inte skäl att upphäva beslutet att anta detaljplanen.

Länsstyrelsen finner vidare att det underlag som föreligger i ärendet är tillräckligt för bedömning av konsekvenserna av detaljplanens genomförande för omgivningen. Ärendet kan således avgöras på befintligt underlag.

Länsstyrelsen finner inte heller att det framkommit att planhandlingarna eller handläggningen hos kommunen har sådana brister eller att det i övrigt föreligger sådana omständigheter som innebär att kommunens planbeslut inte tillkommit i laga ordning. Att ett stort antal människor protesterat mot förslaget eller att klagandena inte fått gehör för sina synpunkter eller att kommunen inte tagit hänsyn till alla remissinstansers synpunkter i ärendet medför ingen annan bedömning.

Intresseavvägning m.m.

Länsstyrelsen har som regional planmyndighet enligt bestämmelserna i 12 kap. 2 § ÄPBL den 9 januari 2012 beslutat att antagandebeslutet inte ska prövas enligt 1 § samma kapitel. Detta innebär att Länsstyrelsen i denna egenskap inte funnit

anledning att befara att bl.a. riksintresset enligt 3 kap. miljöbalken i fråga om kulturmiljön inte tillgodoses, att miljö kvalitetsnormen enligt 5 kap. miljöbalken inte riskerar att överträdas, och att bebyggelsen inte blir olämplig med hänsyn till de boendes och övrigas hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor. Vad gäller riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården kan konstateras att Länsstyrelsen i programyttrande den 29 oktober 2007 (dnr 4021-07-61419) gjort bedömningen att planförslaget inte torde medföra någon påtaglig skada. I yttrandet har Länsstyrelsen bedömt att rivningen av Slussens karaktäristiska trafikanläggning innebär en stor förlust av kulturmiljövärden, vilket bör kompenseras genom åtgärder som förstärker övriga kulturmiljöaspekter på platsen. Länsstyrelsen har dock bedömt att ett bevarande av trafikanläggningen inte är möjlig på grund av den tekniska statusen. Det har inte genom aktuella överklaganden framkommit något som ger Länsstyrelsen anledning att nu som besvärmyndighet bedöma dessa frågor på annat sätt.

Vad gäller övriga kulturmiljöfrågor inom planområdet har klagandena framfört invändningar mot att de kommer att skadas och/eller förstöras. Såsom Länsstyrelsen konstaterade i sitt utställningsyttrande den 22 juni 2011 är kulturmiljön inom influensområdet för planen vid Slussen komplex och består av många olika typer av lämningar med skydd enligt flera olika lagstiftningar. Lämningarnas omfattning och följaktligen de planerade arbetenas konsekvenser för dessa kan i många fall, enligt Länsstyrelsens mening, inte bedömas innan hela arbetsföretaget påbörjats och avgörande beslut om genomförandet redan fattats. Frågor som rör lämningar, eller för vilka närmare föreskrifter eller åtgärder i övrigt kan behövas för att undvika skador på kulturmiljön, får prövas i samband med planens genomförande. Inom ramen för Projekt Slussens miljöprogram kommer kulturmiljöfrågorna att hanteras på ett samlat sätt vad gäller konsekvenser för kulturmiljön, riskanalyser samt kontroll- och åtgärdsprogram. Arbetet ska ske i samråd med Länsstyrelsen och det förutsätts att vad som framförs i programmet beaktas. Mot denna bakgrund bedömer Länsstyrelsen att planens inverkan på kulturvärdena inte kan antas bli sådan att hinder mot ett antagande av planen föreligger.

När det gäller överklagandet av Kommanditbolaget T-bodarne, ägare av det s.k. Glashuset, har bolaget framfört att bolaget kommer att få en betydande negativ påverkan om detaljplanen genomförs, dels då all mark utanför fasadliv kommer att utnyttjas för detaljplanen vilket medför att anläggningar utanför fasadliv måste flyttas, dels då Glashuset kommer att hamna i bakgrunden av den nya bebyggelsen. Vad gäller intrånget kan Länsstyrelsen konstatera att gatan som löper utmed kvarterets norra del kan och troligen kommer att finnas kvar även i framtiden vilket minimerar intrånget i befintlig fastighet. Vid sådant förhållande kan Glashuset bibehålla existerande angöring och funktioner som i dagsläget. Med hänsyn till att intrånget är så pass begränsat finner Länsstyrelsen, vid en avvägning mellan bolagets enskilda intressen och de intressen som planen syftar till att tillgodose, att intrånget inte utgör tillräckliga skäl för att upphäva antagandebeslutet. Hur den slutliga utformningen kommer att se ut får prövas i samband med planens genom-

förande. Vad gäller olägenheterna i form av begränsad eller förstörd utsikt framgår det av handlingarna att den nya bebyggelsen som kommer att uppföras framför Glashuset endast kommer att byggas i 4-6 våningar. Detta för att Glashuset även i fortsättningen ska vara synlig i stadsbilden och ha en överordnad roll. Länsstyrelsen konstaterar att fastigheten Tranbodarne 12 ligger inom ett storstadsområde. Inom sådana områden måste man alltid räkna med att ny bebyggelse kan uppkomma kring den egna fastigheten och påverka utsikten negativt. Enligt Länsstyrelsens bedömning rymms den nya bebyggelsen inom kommunens handlingsutrymme varför Länsstyrelsen inte finner skäl att ifrågasätta markanvändningen. Även här kommer den slutliga utformningen att prövas i samband med planens genomförande. Länsstyrelsen anser att de olägenheter som detaljplanen kan medföra för bolaget inte kan anses bli så betydande att planen av det skälet inte kan godtas. Vad bolaget anfört utgör enligt Länsstyrelsens mening, vid en vägning mellan bolagets enskilda intresse och de intressen som planen syftar till att tillgodose, inte tillräckliga skäl för att upphäva antagandebeslutet. Överklagandet av kommanditbolaget T-bodarne ska därför avslås.

Även klaganden Slussen Tranbodarne 13 AB, som äger fastigheten Tranbodarne 13 (Sjömansinstitutet), kommer att få förändrad utsikt mot norr och väster då man inte längre kommer att kunna se ut över Slussenområdet såsom det går att göra i dag. Någon ny bebyggelse kommer inte att placeras direkt framför fastigheten. Den olägenhet som Slussen Tranbodarne 13 AB kommer att drabbas av kan enligt Länsstyrelsens bedömning, vid en vägning mellan deras enskilda intressen och de intressen som planen syftar till att tillgodose, inte anses tillräckliga skäl för att upphäva antagandebeslutet. Även överklagandet av Slussen Tranbodarne 13 AB ska därför avslås.

När det gäller överklagandet av AB Lady Patricia konstaterar Länsstyrelsen att detaljplanen innebär att båten under byggnationen av Slussen inte kan ligga kvar. Av handlingarna i ärendet framgår att båten Patricia eventuellt inte heller i framtiden kommer att kunna nyttja kajen då den enligt handlingarna ska användas för angöring av reguljär båttrafik. Den slutliga utformningen och möjligheten för AB Lady Patricia att få ligga kvar på platsen prövas i samband med genomförandet. Inte heller frågor som rör det nyttjanderättsavtal som AB Lady Patricia har med Stockholms Hamnar omfattas av Länsstyrelsens prövning. Länsstyrelsen finner, mot bakgrund av vad som framgår av handlingarna, vid en avvägning att fördelarna med den valda planutformningen överväger de nackdelar den kan medföra för AB Lady Patricia. Länsstyrelsen finner inte att de olägenheter som detaljplanen kan medföra för AB Lady Patricia kan anses vara så betydande att planen av det skälet inte kan godtas. Frågor som rör vilka åtgärder eller villkor i övrigt som kan behövas för att undvika olägenheter för AB Lady Patricias verksamhet till följd av byggnationen av Slussen får prövas i samband med planens genomförande. Vad bolaget anfört utgör enligt Länsstyrelsens mening, vid en vägning mellan bolagets enskilda intressen och de intressen som planen syftar till att tillgodose, inte till-

BESLUT

Datum
2012-05-03

Beteckning
4031-38307-11

räckliga skäl för att upphäva antagandebeslutet. Även överklagandet av AB Lady Patricia ska därför avslås.

När det gäller övriga klaganden finner Länsstyrelsen att de olägenheter som detaljplanen kan komma att medföra för dem i form av störningar under byggtiden, trafik, buller, avgaser, försämrat dagsljus och förändrade utsikter inte kan anses bli så betydande att planen av det skälet inte kan godtas. Det är kommunen som ansvarar för att infrastrukturen inom kommunen fungerar på ett godtagbart sätt. Vad klagandena anført om planutformningen, trafikförhållandena, tillgänglighet, exploateringsgrad, framkomlighet och den förändrade stadsbilden utgör inte skäl för att Länsstyrelsen med anledning av deras överklaganden ska upphäva planbeslutet. Även överklagandena av övriga klaganden ska därför avslås.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos Mark- och miljödomstolen, Nacka tingsrätt, enligt bilaga.

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Chris Heister. Föredragande har varit länsassessor Carina Johansson. I ärendet har även länsassessor Lena Johansson, biträdande länsarkitekt Johan Hjalmarsson och förste antikvarie Hanna Gelotte Fernandez deltagit.

Chris Heister

Carina Johansson

Kopia till:

Stadsbyggnadskontoret, planavdelningen, Martin Schröder

Sändlista:

Kommanditbolaget T-Bodarne, ombud Advokat Viveca Dahlin, Landahl
Advokatbyrå, Box 5209, 102 45 Stockholm
Pontvik Arkitekter, c/o Alexis Pontvik, Skeppsbro'n 46, 111 30 Stockholm
Greger Widgren, Karlavägen 113, 115 26 Stockholm
Magnus Danielsson, Götagatan 11, 116 46 Stockholm
Susanne Berger, Blåhammarsvägen 7, 132 42 Saltsjö-Boo
Maria Dal, Grenljudsbacken 26, 7 tr, 117 65 Stockholm
Tor Dal, Grenljudsbacken 26, 7 tr, 117 65 Stockholm
Göran W Holmgren, Kålgårdsvägen 30, 120 47 Enskede gård
Kulturarvet – ej till salu!, c/o Thomas Fång, Högalidsgatan 42, 117 30 Stockholm
Thomas Fång, Högalidsgatan 42, 117 30 Stockholm
Siv Jansson, Diagnosvägen 4 B I, 141 54 Huddinge
Kjell Mattsson, Själagårdsgatan 17 IV, 111 31 Stockholm
Hyresgästföreningen Södermalm, c/o Anders Loosme,
Älvsborgsgatan 3, 118 58 Stockholm
Yvonne Ingridstier, Brännkyrkagatan 92 A, lgh 1105, 117 26 Stockholm
Assad Shah, Mellbyplan 7, 163 71 Spånga
Willy Hermansson, Knopvägen 5, 133 44 Saltsjöbaden
Kerstin Hermansson, Knopvägen 5, 133 44 Saltsjöbaden
Erling Ericsson, c/o Björk, Fredmansgatan 6 B, 118 47 Stockholm
Lennart Ehrgård, Finnbergsvägen 30, 131 31 Nacka
Sofie Björck, Rissneleden 29, nb, 174 53 Sundbyberg
Carl Johan De Geer, Södermalmstorg 4, 116 45 Stockholm
Ann Malcander, Södermalmstorg 4, 116 45 Stockholm
Sten Johan Hedman, Södermalmstorg 4, 116 45 Stockholm
Lars Kugelberg, Södermalmstorg 4, 116 45 Stockholm
Eva Gernandt, Södermalmstorg 4, 2 tr, 116 45 Stockholm
Christer Hellekant, Södermalmstorg 4, 2 tr, 116 45 Stockholm
KG Nilsson, Södermalmstorg 4, 116 45 Stockholm
Kerstin Fagerström, Jakobsdalsvägen 29, 131 52 Nacka
Kerstin Andrée, Ringvägen 158, 116 116 31 Stockholm
Margareta Bergström, Brännkyrkagatan 75, 118 23 Stockholm
Jurgen Wahlberg, Regeringsgatan 85, 111 39 Stockholm
Siv Englund, Skånegatan 103, 116 35 Stockholm
Karin Schmidt, Nytorrgatan 36, 116 40 Stockholm
Göran Wetterberg, Renstiernas gata 30, 116 31 Stockholm
Åke Karlsson, Oslogatan 8, 164 32, Kista
Peter Eller, Skebokvarnsvägen 340, 124 50 Bandhagen
Gertrud Båge, Blekingegatan 63 A, 116 62 Stockholm
Gudrun Holmgren, Prästgårdsvägen 216, 147 40 Tumba
Barbro Rahm, Stigbergsgatan 32 B, 116 28 Stockholm
Lotta Barlach, Box 3624, 103 59 Stockholm
Eva Björklund, Vinddragarvägen 4, 117 50 Stockholm

Raimo Saarinen, Bagartorpsringen 78, 6 tr, 170 65 Solna
Mona Saarinen, Bagartorpsringen 78, 6 tr, 170 65 Solna
Magnus Eriksson, Västgötagränd 1A, 118 28 Stockholm
Anna-Lena Carlberg, S:t Paulsgatan 35A, 118 48 Stockholm
Eva Ursing, Brantingsgatan 41, 115 35 Stockholm
Annika Hökerberg, Eriksbergsgatan 40, 114 30 Stockholm
Fredrik Larsson, Fiskargatan 9, 116 20 Stockholm
Gunnar Mattsson, Fiskargatan 9, 116 20 Stockholm
Mattias Palme, Fiskargatan 9, 116 20 Stockholm

Ulla Littgren, Mosebacke torg 16A, 116 20 Stockholm
Suzanne Hedberg, Mosebacke torg 9, 116 46 Stockholm
Fastighets AB Fiskaregatan, Caspar Settergren, Mosebacke torg 4, 2 tr, 116 46
Stockholm
Fastighets AB Fiskaren Mindre 15, Suzanne Hedberg, Mosebacke torg 9, 116 46
Stockholm
Ole Settergren, Stigbergsgatan 27, 116 28 Stockholm
Caspar Settergren, Mosebacke torg 4, 116 46 Stockholm
Kangliang Zheng, Södermalmstorg 1, 116 45 Stockholm
Jill Goldberg, Klevgränd 1B, 116 46 Stockholm
Peter Overödder, Hornsgatan 4, 118 20 Stockholm
Anne Andersson, Södermalmstorg 8, 118 20 Stockholm
Anders Höglund, Södermalmstorg 8, 118 20 Stockholm
Inga Reinholdsson, Södermalmstorg 8, 118 20 Stockholm
Björn Wetterling, Södermalmstorg 8, 118 20 Stockholm
Pro Scandinavia AB, c/o Kurt Hahmann, Skeppsbron 8, 111 30 Stockholm
Elizabeth Berggren, Skeppsbron 36, 111 30 Stockholm
Kerstin Berggren, Skånegatan 113, 116 35 Stockholm
Jacob Cederström, Stora Gungans väg 9, 122 31 Enskede
Franciska Runnestad, Neptunistigen 56, 165 71 Hässelby
Hörselskadades förening, ombud Olle Markstedt, City Vision MKB,
Postvägen 1, 139 54 Värmdö
Kimmo Larén, c/o B-M Österman, Fyrspannsvägen 39, lgh 1003,
131 48 Nacka
Maggie Svendsen, Flintbacken 26, 118 42 Stockholm
Erik Ohlsson, Bruksgatan 28, 748 50 Tobo
Håkan Sandh, Åsögatan 175, 116 32 Stockholm
Erik Casten Carlberg, Ljungbyholmsvägen 11, 269 71 Förslöv
Birgitta Carlberg, Fregattvägen 7, 181 37 Lidingö
Carina Andersson, Stigbergsgatan 32A, Stockholm
Anders Forsslund, Observatoriegatan 3, 113 29 Stockholm
Birgit Öberg, Tyska brinken 28, 111 27 Stockholm
Gunilla Kullberg, Elsa Borgs gata 35, 129 53 Hägersten
AB Lady Patricia, ombud Victor Holmberg, MAQS Law Firm Advokatbyrå AB,
Box 7009, 103 86 Stockholm
Gunilla Lundahl, Wennerbergsgatan 6, 112 58 Stockholm

Birgitta Palmertz, Götgatan 81, 116 62 Stockholm
Anna Ardelius, Storforsplan 5, 123 47 Farsta
Lennart Sandström, Sturehillsvägen 39, 117 56 Stockholm
Elise Killander, Hammarvägen 32, 647 30 Mariefred
Per Isaksson, Landsvägen 9, 192 70 Sollentuna
Inger Dahlberg, Bandhagsplan 11, 124 32 Bandhagen
Eva Lundholm, Frejvägen, 184 92 Åkersberga
Anders O Blomberg, Brännkyrkagatan 75, 118 23 Stockholm
Agneta Jarleman Elers, Sibyllegatan 21, 114 42 Stockholm

Anita Blomqvist, Kolbäcksgård 16, 128 46 Bagarmossen
Hildegard Trinkies, Meitens väg 23, 134 35 Gustavsberg
Teresa Wachtmeister, Kapellgränd 17A, 116 25 Stockholm
Helena Haage, Ljuskärrsvägen 49, 133 32 Saltsjöbaden
Gunilla Sandegård, Stureplatån 9, 181 32 Lidingö
Gunhild Shah, Mellanbyplan 7, 163 71 Spånga
Märtha Lilja, Tallkrogsvägen 28, 122 63 Enskede
Pauline C Berg, Yttersta Tvärgränd 3A, 118 23 Stockholm
Tommy Jacobson, Odengatan 47, 113 51 Stockholm
Maria Lindberg Howard, Åsögatan 56, 118 29 Stockholm
Britt Monti, Pokalvägen 5, 117 40 Stockholm
Monica Gunne, Högbergsgatan 11, 116 20 Stockholm
Roland Jonsson, Bergsundsgatan 12, lgh 1005, 117 37 Stockholm
Lisbeth Kallaes, Velamsundsvägen 20, 132 36 Saltsjö-Boo
Anne-Charlotte Harvey, 2242 Lawton Drive, Lemon Grove, CA, USA 91945
Christine Roman, Valhallavägen 36, 114 22 Stockholm
Lars Udehn, Valhallavägen 36, 114 22 Stockholm
Kitten Wideberg Franzén, Fyrverkarbacken 21, 112 60 Stockholm
Fredrika Herland, Chapmansgatan 5, 112 36 Stockholm
Eva Lindgren, Magnus Ladulåsgatan 9, 118 65 Stockholm
Maria Tellander, Spikgården, 680 60 Sysseleback
Claes Trygger, Artillerigatan 78, 115 30 Stockholm
Kerstin Sterner, Pontonjärgatan 1, 112 22 Stockholm
Ingrid Wermelin de Lange, Heliosgatan 23, 120 61 Stockholm
Christina Björk, Högbergsgatan 13, 116 20 Stockholm
Johan Kruse, Dalagatan 84, 2 tr, 113 43 Stockholm
Anne-Marie Kruse, Dalagatan 84, 2 tr, 113 43 Stockholm
Alja Skirgård, Ulltorps Prästgård, 273 94 Tomelilla
Stadsgårdens Vänner, c/o Introcir Arkitekter, Rindögatan 22, Stockholm
Pia Appelgren, Furusundsgatan 15, 115 37 Stockholm
Jacqueline Cederström, Mosebacke torg 16, 116 20 Stockholm
Åsa Hofberg-Pettersson, Klara Norra Kyrkogata 20, 4 tr, 111 22 Stockholm
Maud Wikström, Tegelbruksvägen 8C, 126 32 Hägersten
Jens Busch, Vattängsvägen 5, 181 32 Lidingö
Ami Lindkvist, Askrikegatan 5, 115 57 Stockholm
Karin Arborelius Lala, Dalagatan 86A, 113 43 Stockholm

Ulla-Stina Karlsson Landberg, Vindragarvägen 9, 117 50 Stockholm
Claes Henning, Rådmansgatan 23, 114 25 Stockholm
Anna-Karin Bylund, Wittstocksgatan 8, 115 24 Stockholm
Mette Kjørstad, Fatbursgatan 29A, 118 54 Stockholm
Lars-Åke Näsman, Katarina Västra Kyrkogata 4C, 116 25 Stockholm
Naturskyddsföreningen i Stockholms län, c/o Mårten Wallberg, Norrbackagatan
80, 113 41 Stockholm
Lars Fryxell, Tjärhovsgatan 16, 1 tr, 116 21 Stockholm
Gamla Stan Sällskapet, c/o Advokatfirman Björkman, Box 2351, 103 18 Stock-
holm

Håkan Eriksson, Fatburs Brunngata 33A, 118 28 Stockholm
Kjell Sundstedt, Triewaldsgränd 1, 111 29 Stockholm
Per Lilliehorn, Sysslomansgatan 14, 7 tr, 112 41 Stockholm
Bo Hellgren, Sandfjärdsgatan 108, 120 56 Stockholm
Satu Olsson, Sturehillsvägen 39, 117 56 Stockholm
Lena Murray, Peter Myndes Backe 18, 118 46 Stockholm
Lena Tranberg, Oppundavägen 12, 122 48 Enskede
Gertrud Liljedahl, Wismarsvägen 11, 122 37 Enskede
Katarina Marklund, Maria Prästgårdsgata 31B, 118 52 Stockholm
Per Hansson, Köpmantorget 1, 111 31 Stockholm
Pia Granö, Bondegatan 28, 116 33 Stockholm
Richard Åhlin, Bondegatan 28, 116 33 Stockholm
Berit Bergqvist, Peter Myndes Backe 22, 6 tr, 118 46 Stockholm
Slussen Tranbodarne 13 AB, c/o Henrik Nauckhoff, Box 3379, 103 67 Stockholm
Mats Hegnell, Sikrenovägen 8, 182 77 Stocksund
Sonja Herlin, Fredhällsgatan 12, 112 54 Stockholm
Elisabeth Daram, St Paulsgatan 2, 118 46 Stockholm
Lennart Larsson, Hollywoodvägen 47, 192 77 Sollentuna
Christina Thomas Dahlberg, Brännkyrkagatan 48, 118 22 Stockholm
Kerstin Lager, Brännkyrkagatan 30, 118 22 Stockholm
Mattias Larsson, Rutger Fuchsgatan 8, 116 67 Stockholm
Carina A Boberg, Kungsholms strand 157, 112 48 Stockholm
Göran Sandberg, Sköntorpsvägen 124, 120 53 Årsta
Helena Bodh, Rindögatan 5, 7 tr, 115 36 Stockholm
Christina Leijonhufvud, Rålambsvägen 16 A, 112 59 Stockholm
Anna-Lena Jonsberg, Tegelhagsvägen 201, 191 39 Sollentuna
Olle Pettersson, Tegelviksgatan 79, 116 47 Stockholm
Jan Lindh, Tegelviksgatan 71, Pl 4, 116 47 Stockholm
Therese Ljungqvist, Ekhagsvägen 6, 114 18 Stockholm
Martin Zetherström, Bastugatan 12B, 118 20 Stockholm
Anne-Marie Ericsson, Nytorget 6, 116 40 Stockholm
Anna-Kristina Thulin, Alstersvägen 3, 168 39 Bromma
Håkan Thulin, Alstersvägen 3, 168 39 Bromma
Eva Jäderberg, Skogsfrugränd 13, 167 62 Bromma
Södermalmsparkernas Vänner, c/o Bitte Liberg, Torkel Knutssonsgata 31,

118 49 Stockholm

Sten Winblad, Grev Magnigatan 14, 114 55 Stockholm

Brita Landorff, Folkungagatan 80B, 116 22 Stockholm

Eva Lagerheim, Björns Trädgårdsgränd 3B, 116 21 Stockholm

Lotta Kühlnhorn, Götgatan 46, 118 26 Stockholm

Solveig Palmqvist, Fjällgatan 16, 116 28 Stockholm

Marie Cederlund, Helsingörsgatan 21, 164 44 Stockholm

Ann Lindén, Katarina Bangata 17, 116 39 Stockholm

Carina Ahlburg, Erik Dahlbergsgatan 23, 115 32 Stockholm

Synskadades Riksförbund Stockholms stad, c/o Leif Jeppsson, Box 4903,

116 94 Stockholm

Jorge Calbucura, Maria Prästgårdsgata 31B, 118 52 Stockholm

Benny Andersson, Lidovägen 14, 115 25 Stockholm

Inger Lagerman, Astrakangatan 61, 165 52 Hässelby

Erik Ahlsén, Nackanäsvägen 17, 131 33 Nacka

Liliane Engholm, Upplandsgatan 50, 113 28 Stockholm

Anders Ekholm, Hälsingegatan 11, 113 23 Stockholm

Hillevi Berglund, Egilsvägen 3, 168 56 Bromma

Agneta Lagercrantz, Brälunden 18, 167 74 Bromma

Göran Öberg, Stenmarksvägen 9C, 903 45 Umeå

Stina Falklind-Gross, Norrskensvägen 10, 181 35 Lidingö

Jim Löfgren, Bastuhagsvägen 34, 122 42 Enskede

Barbro Stribolt, Gröndalsvägen 147, 117 69 Stockholm

Lars Bildt, Götgatan 29A, 116 21 Stockholm

Erik Lallerstedt, Stadsgården 6, 104 65 Stockholm

Stefan Lifvegren, Åsögatan 200 C, 116 32 Stockholm

Anna Aspenström, Takpannevägen 239, 186 36 Vallentuna

Svante Forsström, Renstiernas gata 38, 116 31 Stockholm

Astrid Gustafsson, Sjöfartsgatan 3, 120 62 Stockholm

Clara von Rettig, Norrtullsgatan 45, 113 45 Stockholm

Mats Lundblad, Falks väg 23, 182 54 Djursholm

Arne Wallrén, Västgötagränd 7, 118 28 Stockholm

Margareta Petré, Roslagsgatan 58, 113 54 Stockholm

Carl Magnus Ring, Västerleden 6, 139 36 Värmdö

Lena Wager, Älvsborgsgatan 3 III, 118 58 Stockholm

Jan-Erik Odenbalk, Ibsengatan 58, 168 47 Bromma

Jan Ohlin, Understensvägen 87, 121 53 Johanneshov

PG Jonsson, e-post; pgjonson@kth.se

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL SOM HAR ÖVERKLAGATS TILL MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn, datum för domen samt målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet.

Till överklagandet ska bifogas lika många kopior av skrivelsen som det finns motparter i målet. Har inte klaganden bifogat tillräckligt antal kopior, framställs de kopior som behövs på klagandens bekostnad.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.